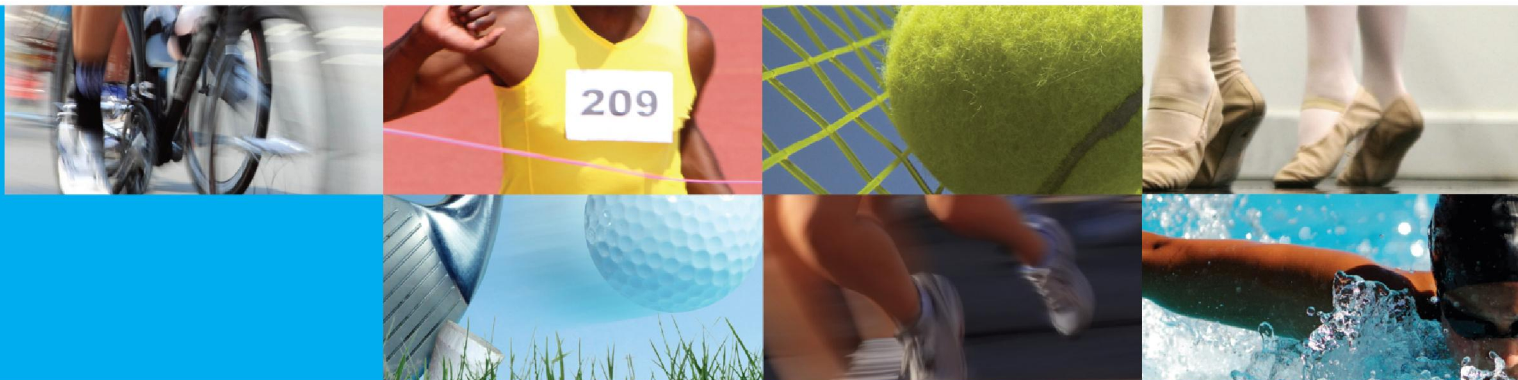
mulier instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

Nulmeting Bewegingsonderwijs

Niels Reijgersberg
Harold van der Werff
Jo Lucassen

Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

Postbus 85445
3508 AK Utrecht

t 030-7210220
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl

Nulmeting Bewegingsonderwijs

Onderzoek naar de organisatie van het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs

in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Niels Reijgersberg
Harold van der Werff
Jo Lucassen

Utrecht, mei 2013

Inhoudsopgave

Samenvatting 7

1. Inleiding 9
1.1 Achtergrond en doelstelling 9
1.2 Thema I: bevoegdheid leraar voor bewegingsonderwijs 9
1.3 Thema II: lesfrequentie en lestijd 10
1.4 Thema III: kwaliteit bewegingsonderwijs op de basisschool 11
1.5 Opzet van het onderzoek 12
1.6 Leeswijzer 12

2. Thema I: bevoegdheid leraar voor bewegingsonderwijs 13
2.1 Groepsleerkrachten en vakleerkrachten 13
2.2 Inzet groepsleerkrachten 16
2.3 Inzet vakleerkrachten 20
2.4 Beoordeling bekwaamheid leraar voor bewegingsonderwijs 21
2.5 Tot slot 22

3. Thema II: lestijd voor bewegingsonderwijs 23
3.1 Lesfrequentie en lestijd 23
3.1.1 Andere sport- en beweegactiviteit onder schooltijd 26
3.2 Beoordeling lestijd en lesfrequentie 28
3.2.1 Belemmeringen uitbreiding lestijd 29
3.3 Tot slot 30

4. Thema III: kwaliteit bewegingsonderwijs 31
4.1 Vakinhoudelijke inbedding 31
4.2 Signalen over de kwaliteit 33
4.3 Wens tot veranderen 37
4.4 Tot slot 38

5. Belangrijkste bevindingen en aanbevelingen 41
5.1 Belangrijkste bevindingen 41
5.2 Aanbevelingen 44

Literatuur 47

Bijlage I: methodische verantwoording 49

Bijlage II: extra tabellen en figuren 51

Bijlage III: vragenlijst nulmeting bewegingsonderwijs 53

Samenvatting

Het kabinet stelt in het Regeerakkoord 'Bruggen Slaan' te willen streven naar uitbreiding van het aantal lesuren voor bewegingsonderwijs op de basisschool. In een reactie op dit voornemen heeft de Tweede Kamer om een nulmeting bewegingsonderwijs gevraagd. Deze nulmeting bewegingsonderwijs is onderverdeeld in drie thema's: de bevoegdheid van de leraar voor bewegingsonderwijs, lestijd en lesfrequentie en ten slotte de kwaliteit van het bewegingsonderwijs. Voor deze nulmeting hebben 1083 schooldirecteuren in het basisonderwijs en in het speciaal (basis)onderwijs een online-vragenlijst ingevuld.[1] De steekproef onder basisscholen is gewogen naar onderwijssoort, denominatie, regio en stedelijkheid.

Bevoegdheid leraar voor bewegingsonderwijs

In de groepen 1 en 2 worden doorgaans alleen groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs ingezet. Voor de groepen 3 t/m 8 is de inzet van leraren voor bewegingsonderwijs anders. Bijna de helft van de basisscholen zet bij deze groepen alleen groepsleerkrachten in. 29% zet zowel groepsleerkrachten als vakleerkrachten in en een kwart van de basisscholen zet alleen een vakleerkracht in voor bewegingsonderwijs. Pabo-afgestudeerden zijn alleen na een aanvullende leergang bevoegd tot het geven van bewegingsonderwijs aan de groepen 3 t/m 8. Er zijn echter grote regionale verschillen bij de inzet van leraren voor bewegingsonderwijs. In de drie grote steden en de bijbehorende randgemeenten worden op vier van de vijf basisscholen alleen vakleerkrachten ingezet. In de noordelijke en de oostelijke provincies is dat één op de vijf en in de zuidelijke provincies ligt dit aandeel met minder dan één op de tien, nog lager.

Van de basisscholen die groepsleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs ondervindt ruim tweederde problemen om dit vak door een bevoegde leerkracht te laten verzorgen. Basisscholen lossen dit vaak op door leerkrachten die over een brede bevoegdheid beschikken klassen te laten overnemen of ze roosteren zogenoemde 'spellessen' in. Er zijn geen richtlijnen voor de invulling van spellessen, maar aannemelijk is dat een groepsleerkracht eenvoudige bewegingsactiviteiten verzorgt. Daarbij kan gedacht worden aan een bal- of tikspel in de gymzaal of op het speelplein. Daarnaast wordt op ongeveer een kwart van alle basisscholen *ook* door onbevoegde leerkrachten bewegingsonderwijs aan groepen 3 t/m 8 gegeven.

Lestijd en lesfrequentie

Er is geen duidelijke norm voor de hoeveelheid te realiseren lestijd voor bewegingsonderwijs. Op dit moment wordt op meer dan de helft van de basisscholen in de groepen 1 en 2 minimaal drie keer per week bewegingsonderwijs gegeven. Voor een les worden gemiddeld 45 minuten ingeroosterd, waarvan er 41 als effectief worden beschouwd. In de groepen 3 t/m 8 staan er op driekwart van de basisscholen twee lessen bewegingsonderwijs op het rooster. Gemiddeld wordt 48 minuten ingeroosterd, waarvan circa 43 minuten effectieve lestijd.

Hoewel de meerderheid van de basisscholen de lestijd en de lesfrequentie als voldoende of goed beoordeelt, geeft de helft van de basisscholen met wensen tot verandering aan het aantal lessen te willen verhogen en/of de lestijd per les te willen uitbreiden. De drie meest genoemde belemmeringen om uitbreiding van de lestijd te realiseren zijn: onvoldoende financiële

[1] Waar basisschool staat, wordt ook speciaal (basis)onderwijs bedoelt. Tenzij anders vermeld

middelen (63%), onvoldoende accommodatie (45%) en te weinig bevoegde leerkrachten (36%). Op basisscholen die vakleerkrachten inzetten is dat laatste punt veel minder vaak een probleem.

Kwaliteit bewegingsonderwijs

De proceskwaliteit van het bewegingsonderwijs wordt bij de meeste basisscholen als voldoende of goed beschouwd. De meeste scholen hebben een jaarplanning en een methode of vakwerkplan ter ondersteuning van de lessen bewegingsonderwijs. Vier op de vijf basisscholen beoordelen de accommodatie en het materiaal als voldoende of goed. Ook over het onderwijsleerproces zijn basisscholen tevreden. Zo geven scholen in ruime meerderheid aan doorgaande leerlijnen te hanteren en bewegingssituaties aan te passen aan het niveau van de kinderen. Basisscholen die alleen vakleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs, geven op bovengenoemde aspecten hogere scores aan dan basisscholen die alleen groepsleerkrachten inzetten. Ook beoordelen basisschooldirecteuren de bekwaamheid van de leraar voor bewegingsonderwijs als beter wanneer het een vakleerkracht betreft.

Wens tot veranderen

Hoewel de meerderheid van de basisscholen het bewegingsonderwijs beoordeelt met gemiddeld een 7,5, wil bijna driekwart van de basisscholen iets veranderen aan het bewegingsonderwijs op hun school. Van deze basisscholen met wensen om te veranderen wil de ruime meerderheid meer vakleerkrachten, ongeveer de helft wil het aantal lessen uitbreiden en/of de lestijd per les verlengen. Basisscholen die groepsleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs willen vaker de inzet van vakleerkrachten vergroten; scholen met alleen vakleerkrachten willen het aantal lessen bewegingsonderwijs uitbreiden.

Tot slot

Met het oog op het streven van het kabinet om meer lestijd voor bewegingsonderwijs te realiseren zijn de volgende punten van belang:

- Op dit moment is er geen richtlijn voor de hoeveelheid te realiseren lestijd voor bewegingsonderwijs. Basisscholen hebben de vrijheid hun programma voor het bewegingsonderwijs zelf vorm te geven binnen de wettelijk vastgestelde kerndoelen. Naast een grote groep basisscholen die veel middelen, tijd en energie steekt in het bewegingsonderwijs, is er ook een groep die daar veel minder op inzet. Ongetwijfeld kunnen de basisscholen die minder inzetten op bewegingsonderwijs het nodige leren van de scholen en regio's die voor bewegingsonderwijs veel meer aandacht hebben.
- Basisscholen die vakleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs, ervaren minder problemen om de lessen door bevoegde leerkrachten te laten verzorgen en beoordelen de bekwaamheid van de leraar als beter. Bovendien zijn deze basisscholen vaker bereid de lestijd voor bewegingsonderwijs uit te breiden.
- Veel schooldirecteuren pleiten niet zozeer voor uitbreiding van de lestijd, maar voor een ruimere inzet van vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs. Er zijn duidelijke aanwijzingen dat de kwaliteit van het gerealiseerde bewegingsonderwijs hierbij gebaat is.
- Door het ontbreken van duidelijke richtlijnen voor goed bewegingsonderwijs is het op dit moment niet eenvoudig uitspraken te doen over de kwaliteit van het gerealiseerde bewegingsonderwijs op de basisschool. Ook wanneer de inzet van basisscholen voor het bewegingsonderwijs fors is, is niet duidelijk welke leerresultaten hiermee feitelijk worden gerealiseerd. Nader onderzoek naar de condities waaronder en de mate waarin de kerndoelen worden behaald, kan meer inzicht geven in de stuurfactoren voor kwalitatief goed bewegingsonderwijs. Daarbij kan gedacht worden aan de kwalificatie van de leerkracht en de gerealiseerde lestijd.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond en doelstelling

In het Regeerakkoord ‘Bruggen Slaan’ (2012) geeft het kabinet aan te willen streven naar uitbreiding van het aantal lesuren voor bewegingsonderwijs op de basisschool. In een reactie op dit voornemen heeft de Tweede Kamer gevraagd[2] om een nulmeting bewegingsonderwijs.

Het doel van deze nulmeting is om meer inzicht te krijgen in de lestijd en de bevoegdheid van de leraar voor bewegingsonderwijs in het primair onderwijs. Aspecten die aan bod komen, zijn de ingeroosterde lestijd per groep, de effectieve lestijd, de mate waarin scholen vakleerkrachten bewegingsonderwijs inzetten en de manier waarop de inzet van groepsleerkrachten bij het bewegingsonderwijs is georganiseerd. Daarnaast beoogt het onderzoek meer zicht te geven op de kwaliteit van het gerealiseerde bewegingsonderwijs.

In het verleden zijn enkele van bovengenoemde aspecten in afzonderlijke studies onderzocht. Dit is de eerste keer dat de drie thema’s – bevoegdheid leraar, lestijd en kwaliteit – gelijktijdig worden onderzocht en ook voor het eerst dat de ontwikkeling van het bewegingsonderwijs in de komende jaren volgens dezelfde methode wordt gevolgd.

1.2 Thema I: bevoegdheid leraar voor bewegingsonderwijs

In het primair onderwijs mogen leerkrachten met verschillende onderwijsbevoegdheden het bewegingsonderwijs verzorgen. In tegenstelling tot het voortgezet onderwijs geldt voor basisscholen geen wettelijke verplichting om vakleerkrachten bewegingsonderwijs aan te stellen. Basisscholen kunnen er wel voor kiezen om vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs aan te stellen. In dit onderzoek wordt onder vakleerkrachten verstaan leerkrachten die zijn opgeleid aan een Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO).

Vóór 2005 waren alle afgestudeerden van de opleiding tot leraar basisonderwijs (pabo) automatisch bevoegd tot het geven van bewegingsonderwijs. Door een wijziging van de Wet Primair Onderwijs in 2001 (WPO) is dit veranderd. De bevoegdheid voor bewegingsonderwijs van groepsleerkrachten werd beperkt tot de eerste twee leerjaren van de basisschool. De volledige onderwijsbevoegdheid voor dit vak kan sindsdien slechts worden verkregen door het volgen van de aanvullende Leergang Vakbekwaamheid Bewegingsonderwijs via Pabo. Deze wetswijziging werd doorgevoerd om de kwaliteit van het bewegingsonderwijs te bevorderen.

Een van de verwachtingen van de Leergang Vakbekwaamheid Bewegingsonderwijs is dat basisscholen groepsleerkrachten met deze nieuwe brede bevoegdheid vaker voor verschillende klassen zullen inzetten voor bewegingsonderwijs, enerzijds om ervoor te zorgen dat de leerkrachten hun kennis en vaardigheden zo kunnen onderhouden en verder kunnen

[2] Motie-Dijkstra en Bruins Slot (Kamerstuk 33 400 XVI, nr. 115)

ontwikkelen, anderzijds om onbevoegde collega's te vervangen. Immers, met een wijziging in de WPO zijn niet direct alle groepsleerkrachten als vanzelfsprekend bevoegd.

Leerkrachten zijn gekwalificeerd om bewegingsonderwijs in het primair onderwijs verzorgen met:

- Akte J, oude structuur lerarenopleiding basisonderwijs;
- Aantekening J;
- Pabo gestart vóór 1 september 2000 en afgestudeerd vóór 2005;
- Pabo, gestart na 1 september 2000 en in het bezit van de Leergang Vakbekwaamheid Bewegingsonderwijs via Pabo;
- Pabo, gestart na 1 september 2000 en momenteel de Leergang Vakbekwaamheid Bewegingsonderwijs via Pabo volgend;
- Academie voor Lichamelijke opvoeding.

Eerder onderzoek

In 2012 beschikte één op de drie basisscholen over een vakleerkracht voor alle lessen bewegingsonderwijs. Bij een ruime meerderheid verzorgt de groepsleerkracht minimaal een van deze lessen (Lucassen et al. 2012). Eerder onderzoek laat zien dat ongeveer de helft van de basisscholen over een vakleerkracht bewegingsonderwijs beschikt voor minimaal één les in de week (Stuij et al. 2011; Lucassen et al. 2010). Precieze cijfers over de inzet van vakleerkrachten en groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs zijn echter niet bekend.

Een deel van de basisscholen blijkt bereid te zijn om te investeren in het aanstellen en inzetten van daarvoor bevoegde en deskundige leerkrachten en vakleerkrachten bewegingsonderwijs, terwijl een deel het handiger vindt dat alle groepsleerkrachten zelf bewegingsonderwijs geven. Voor sommige basisscholen is de kwaliteit van het bewegingsonderwijs ondergeschikt aan het organisatorisch meerwerk, dat voor de inzet van bevoegde en deskundige leerkrachten en/of vakleerkrachten wordt verlangd (Lucassen et al. 2012).

1.3 Thema II: lesfrequentie en lestijd

In het primair onderwijs is het vak lichamelijke opvoeding een vast onderdeel van het onderwijsprogramma. De Wet op het primair onderwijs omschrijft twee kerndoelen waarop het bewegingsonderwijs zich specifiek richt:

- Leerlingen leren op een verantwoorde manier deelnemen aan de omringende bewegingscultuur en leren de hoofdbeginselen van de belangrijkste bewegings- en spelvormen ervaren en uitvoeren.
- Leerlingen leren samen met anderen op een respectvolle manier aan bewegingsactiviteiten deelnemen, afspraken maken over het reguleren daarvan, de eigen bewegingsmogelijkheden inschatten en daarmee rekening houden bij de activiteiten.

De kerndoelen uit de WPO zijn richtinggevend voor de inhoud van het vak, maar er staat niets over de gewenste duur of frequentie van het bewegingsonderwijs. Ook de Inspectie van het Onderwijs heeft geen richtlijnen opgesteld voor de hoeveelheid tijd die basisscholen aan bewegingsonderwijs moeten besteden.

In artikel 117 van de WPO 'Grondslag bekostiging voor materiële instandhouding lichamelijke oefening' staat dat burgemeesters en wethouders in overleg met scholen het aantal klokuren per groep vaststellen waarvoor een ruimte voor lichamelijke oefening beschikbaar wordt gesteld. Het aantal klokuren waarvoor een ruimte beschikbaar wordt gesteld, wordt vastgesteld op ten minste 1,5 uur voor basisscholen en 2,25 voor speciale scholen voor basisonderwijs. Een vergelijkbare richtlijn is opgenomen in artikel 38 'Modelverordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs' van de Vereniging Nederlandse Gemeenten. In dit model is de bekostiging van de accommodatie voor bewegingsonderwijs opgenomen. Volgens deze verordening moeten gemeenten ten minste 1,5 klokuur accommodatie voor bewegingsonderwijs per week bekostigen voor 6- tot 12-jarigen op de basisschool, en 2,25 klokuren voor speciaal (basis)onderwijs.

Eerder onderzoek

In het onderzoek School, Bewegen en Sport (Stuij et al. 2011) rapporteerden schoolvertegenwoordigers dat er aan de leerlingen van de groepen 3 t/m 8 gemiddeld 91 minuten lichamelijke opvoeding per week wordt aangeboden. Op basisscholen met een vakleerkracht en op brede scholen wordt gemiddeld iets meer tijd aan bewegingsonderwijs besteed. Dit strookt met de informatie uit aanvullend onderzoek dat is uitgevoerd in het kader van de Brede Analyse 2010. Daarin rapporteerden de ondervraagden dat zij gemiddeld 92 minuten lesgaven en bijna driekwart van hen doet dit verdeeld over twee dagen per week (Lucassen et al. 2010). Deze gegevens moeten toch met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. In de Brede Analyse zijn ook de groepen 1 en 2 opgenomen die in het algemeen frequenter bewegingsonderwijs hebben. In het onderzoek van Stuij et al. (2011) zijn de minuten berekend aan de hand van antwoordcategorieën met een range van dertig minuten.

1.4 Thema III: kwaliteit bewegingsonderwijs op de basisschool

Stegeman et al. (2007) stellen dat lichamelijke opvoeding kwaliteit heeft, als deze beantwoordt aan de wensen en verwachtingen van de leerlingen (gebruikerskwaliteit), de verwachtingen van de maatschappij (maatschappelijke kwaliteit) en als het op effectieve en efficiënte wijze (proceskwaliteit) voldoet aan de door de wetgever, c.q. experts neergelegde criteria (productkwaliteit), in dit geval de geldende kerndoelen en eindtermen voor bewegingsonderwijs.

In dit onderzoek beperken wij ons om praktische redenen tot een aantal aspecten van de proceskwaliteit van bewegingsonderwijs. Het betreft vakinhoudelijke aspecten van het bewegingsonderwijs, die bij eerder onderzoek (Van Weerden et al. 2008) van belang bleken voor basisscholen om aan de kerndoelen voor bewegingsonderwijs te kunnen voldoen. Een jaarplanning voor bewegingsonderwijs, een vakwerkplan of methode ter ondersteuning van de lessen en het bijhouden van de vorderingen van leerlingen op individueel niveau dragen bij een efficiënte en effectieve inrichting van het bewegingsonderwijs. Ook is het van belang dat basisscholen extra aandacht besteden aan kinderen die minder goed kunnen meekomen. Basisscholen kunnen daarvoor Motorische Remedial Teaching aanbieden. Voor de proceskwaliteit spelen daarnaast de voorwaarden waaronder het onderwijs wordt gegeven een belangrijke rol, zoals de deskundigheid van de leraar, de beschikbare accommodatie en de wijze waarop het onderwijsleerproces wordt vormgegeven.

Eerder onderzoek

In verschillende studies zijn signalen gevonden dat bewegingsonderwijs verzorgd door vakleerkrachten van betere kwaliteit is (o.a. Lucassen et al. 2012, Lucassen et al. 2011, Stegeman 2007, Van Weerden et al. 2008). Scholen die een vakleerkracht bewegingsonderwijs hebben, beoordelen de kwaliteit van het gegeven bewegingsonderwijs op een aantal aspecten positiever dan basisscholen waar groepsleerkrachten het bewegingsonderwijs verzorgen (Lucassen et al., 2012). Verder wordt op scholen waar bewegingsonderwijs wordt verzorgd door een vakleerkracht in de voorbereiding van die lessen vaker gebruikgemaakt van een methode of handboek. Bovendien zouden leerlingen die les krijgen van een vakleerkracht, beter scoren op verschillende beweegtoetsen (Van Weerden et al. 2008: 149-150).

1.5 Opzet van het onderzoek

De benodigde gegevens zijn verzameld door een online-vragenlijst voor te leggen aan directeuren van scholen in het primair onderwijs, inclusief het speciaal (basis)onderwijs. De vragenlijst bestond voornamelijk uit gesloten vragen en enkele open vragen. 1083 basisscholen hebben meegewerkt aan het onderzoek. Om de uitkomsten representatief te laten zijn voor het gehele primaire onderwijs zijn de uitkomsten gewogen naar onderwijssoort, denominatie, regio en stedelijkheid. Voor een uitgebreide toelichting verwijzen we naar bijlage I.

1.6 Leeswijzer

In de hoofdstukken 2 en 3 behandelen we respectievelijk de bevoegdheid van de leraar voor bewegingsonderwijs (thema I) en de lestijd en lesfrequentie voor bewegingsonderwijs (thema II). Vervolgens gaan we in hoofdstuk 4 in op de beoordeling van de kwaliteit van bewegingsonderwijs (thema III) en tot slot beschrijven we in hoofdstuk 5 de belangrijkste resultaten.

De belangrijkste resultaten zijn in tabellen en/of figuren weergegeven met een korte beschrijvende tekst boven de figuur. De uitkomsten betreffen het primair onderwijs als geheel, inclusief de scholen voor speciaal (basis)onderwijs. Daarnaast is gekeken naar verschillen in onderwijssoort, denominatie, regio, stedelijkheid, omvang van de school (aantal leerlingen, aantal fte's van het onderwijzend personeel) en of er één of meer vakleerkrachten zijn aangesteld bij de school. Daar waar relevante en significante verschillen zijn geconstateerd, zijn die gepresenteerd in de tabellen/figuren of in een korte begeleidende tekst daaronder.

2. Thema I: bevoegdheid leraar voor bewegingsonderwijs

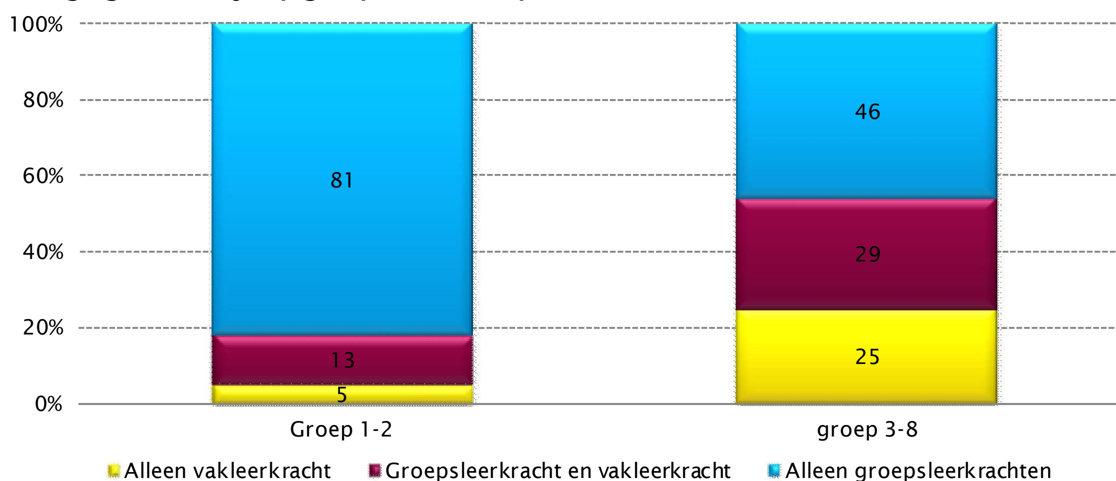
In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk komt de mate waarin groepsleerkrachten en vakleerkrachten worden ingezet voor bewegingsonderwijs aan bod. Vervolgens gaan we specifieker in op de inzet van groepsleerkrachten (paragraaf 2.2) en van vakleerkrachten bewegingsonderwijs (paragraaf 2.3). Ten slotte beschrijven we de beoordeling van de bekwaamheid van de leraar voor bewegingsonderwijs. Het hoofdstuk sluit af met de belangrijkste bevindingen.

2.1 Groepsleerkrachten en vakleerkrachten

De bevoegdheid voor bewegingsonderwijs is voor de groepen 1 en 2 anders dan voor de groepen 3 t/m 8. Sinds 2005 kunnen afgestudeerden van de lerarenopleiding basisonderwijs (pabo) alleen met een aanvullende Leergang Bewegingsonderwijs een brede bevoegdheid krijgen voor het geven van bewegingsonderwijs aan de groepen 3 t/m 8. Voorheen waren alle groepsleerkrachten automatisch bevoegd. Basisscholen kunnen er ook voor kiezen om voor het bewegingsonderwijs een vakleerkracht in te zetten.

In de groepen 1 en 2 wordt bewegingsonderwijs grotendeels alleen door groepsleerkrachten verzorgd (81%), zie figuur 2.1. In de groepen 3 t/m 8 zet 46% van de basisscholen alleen groepsleerkrachten in voor bewegingsonderwijs, 29% kiest voor groepsleerkrachten en vakleerkrachten en 25% van de basisscholen zet alleen vakleerkrachten in.

Figuur 2.1. Overzicht inzet groepsleerkrachten en vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs op groepsniveau (in procenten, n=1063)

- Op 62% van de scholen voor speciaal (basis)onderwijs wordt alleen een vakleerkracht ingezet voor bewegingsonderwijs, tegenover 21% van de reguliere basisscholen.

- Het percentage basisscholen dat alleen een vakleerkracht inzet voor bewegingsonderwijs, ligt voor afzonderlijke leerjaren iets hoger. Dit komt omdat alleen basisscholen die in alle groepen (3 t/m 8) alleen een vakleerkracht inzetten voor bewegingsonderwijs zijn samengenomen in het totaal ‘alleen een vakleerkracht’, zie tabel 2.1 in bijlage II voor meer informatie.

Kleine basisscholen zetten vaker alleen groepsleerkrachten in voor bewegingsonderwijs in de groepen 3 t/m 8 dan grote basisscholen, zie tabel 2.1. Wanneer er op kleine basisscholen een vakleerkracht is, dan wordt deze wel vaker dan op grote basisscholen ook in de groepen 1 en 2 ingezet.

Tabel 2.1. Overzicht inzet groepsleerkrachten en vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs in de groepen 1-2 en 3 t/m 8 naar leerlingaantal basisschool (in procenten, n=1081)

	-100	101-200	201-300	301-400	400+	Totaal
Groepen 1 en 2						
Alleen vakleerkrachten	9	5	4	5	3	5
Vakleerkrachten en groepsleerkrachten	13	14	13	10	18	13
Alleen groepsleerkrachten	78	81	83	85	80	81
Groep 3 t/m 8						
Alleen een vakleerkrachten	23	26	21	25	34	25
Vakleerkrachten en groepsleerkrachten	19	25	34	35	36	29
Alleen groepsleerkrachten	58	50	45	40	31	46

- Ook naar denominatie zijn er verschillen in de inzet van leraren voor bewegingsonderwijs, met name in de groepen 3 t/m 8. 34% van de openbare basisscholen zet alleen een vakleerkracht in voor bewegingsonderwijs, tegen 18% van de rooms-katholieke en 16% van de protestants-christelijke basisscholen (niet in tabel).

- Meer dan de helft van de basisscholen met een rooms-katholieke (53%) of protestants-christelijke (58%) achtergrond zet alleen groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs in, tegenover 33% van de openbare basisscholen.

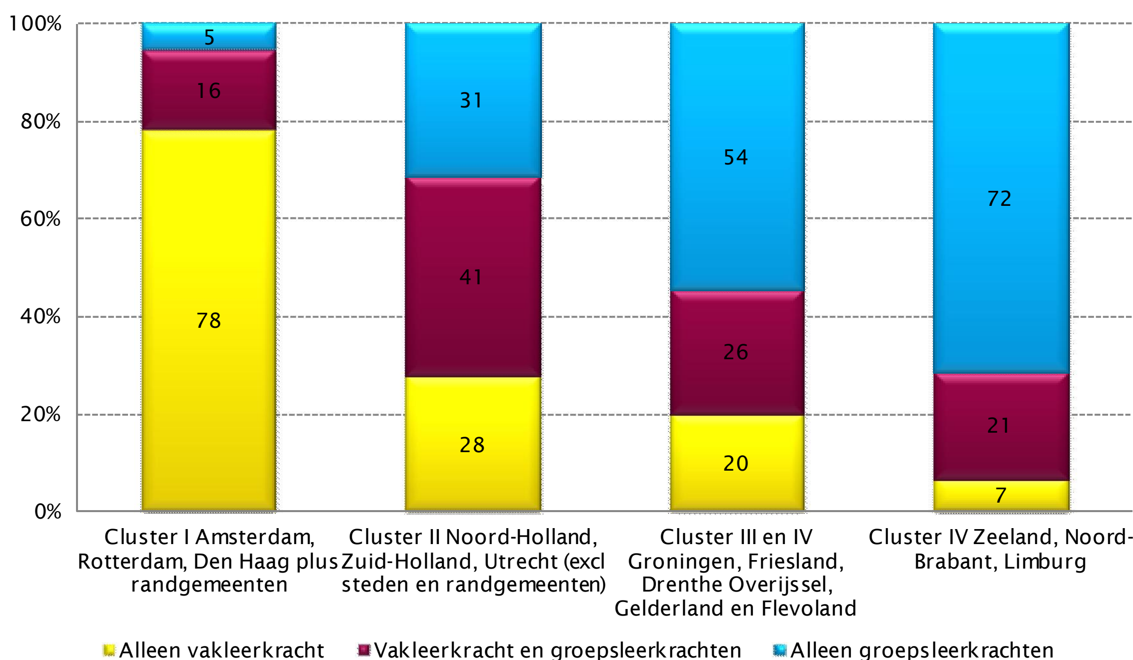
Verschillen tussen regio's

De grootste verschillen in de inzet van leraren voor bewegingsonderwijs worden gevonden in de groepen 3 t/m 8. Door de bevoegdheidswijziging voor bewegingsonderwijs die in 2005 is ingegaan, is dat niet verassend.

Opvallend zijn grote verschillen tussen regio's. In dit onderzoek maken we gebruik van de Nielsen-indeling. Cluster I van de Nielsen-indeling omvat de drie grote steden inclusief randgemeenten, cluster II omvat de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht zonder de drie grote steden en randgemeenten. De clusters III en IV omvatten de noordelijke en de oostelijke provincies, Friesland, Groningen, Drenthe, Flevoland, Gelderland en Overijssel, en cluster V de zuidelijke provincies, Zeeland, Brabant en Limburg.

In de drie grote steden (I) worden in de groepen 3 t/m 8 veel vaker alleen vakleerkrachten ingezet (78%) dan in de noordelijke en oostelijke provincies (III en IV, 20%) en de zuidelijke provincies (V, 7%), zie figuur 2.2 Basisscholen in de randstedelijke provincies combineren de inzet van vakleerkrachten en groepsleerkrachten (II, 41%). In de zuidelijke (V, 72%) en de noordelijke en de oostelijke (III en IV, 54%) worden de lessen bewegingsonderwijs veel vaker alleen door groepsleerkrachten verzorgd.

Figuur 2.2. Overzicht inzet leraren voor bewegingsonderwijs in de groepen 3 t/m 8 naar regio (in procenten, n= 1083)

- Vergelijkbare verschillen worden gevonden, wanneer we onderscheid maken in stedelijkheid. In zeer sterk stedelijke gebieden wordt op 48% van de basisscholen alleen een vakleerkracht ingezet voor bewegingsonderwijs in de groepen 3 t/m 8, tegenover 24% in sterk stedelijke gebieden, 12% in matig stedelijke gebieden, 14% in weinig stedelijke gebieden en 9% in niet-stedelijke gebieden (zie tabel 2.2 in bijlage II).

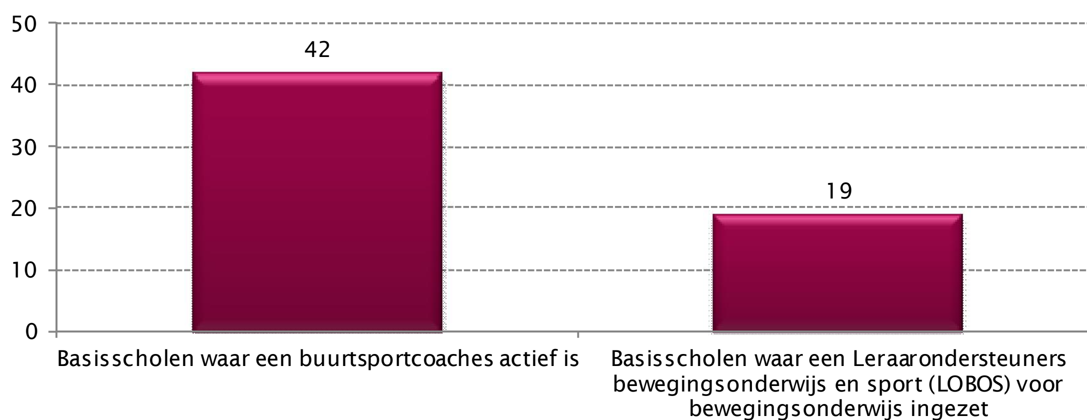
- In niet-stedelijke gebieden verzorgen op driekwart van de scholen alleen groepsleerkrachten het bewegingsonderwijs aan de groepen 3 t/m 8.

Overige personele inzet

Een Leraar Ondersteuner Bewegingsonderwijs en Sport (LOBOS) mag onder toezicht van de groepsleerkracht bewegingsonderwijs verzorgen. 19% van de basisscholen heeft een LOBOS'er in dienst die samen met de leerkracht of de vakleerkracht bewegingsonderwijs verzorgt, zie figuur 2.3.

42% van de basisscholen heeft een buurtsportcoach die voor de school actief is. Dat wil niet zeggen dat deze persoon ook bewegingsonderwijs geeft. Een buurtsportcoach kan ook betrokken zijn bij het naschools sportaanbod.

Figuur 2.3. Aanwezigheid van buurtsportcoach en Leraar Ondersteuner Bewegingsonderwijs en Sport (in procenten, n= 1056)

- Basisscholen waar alleen groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs worden ingezet, hebben vaker een LOBOS'er in dienst (22%) dan scholen waar alleen vakleerkrachten (15%) of waar vakleerkrachten én groepsleerkrachten (18%) worden ingezet.

- Een LOBOS'er wordt meer ingezet in de zuidelijke provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg ((29%; niet in tabel)

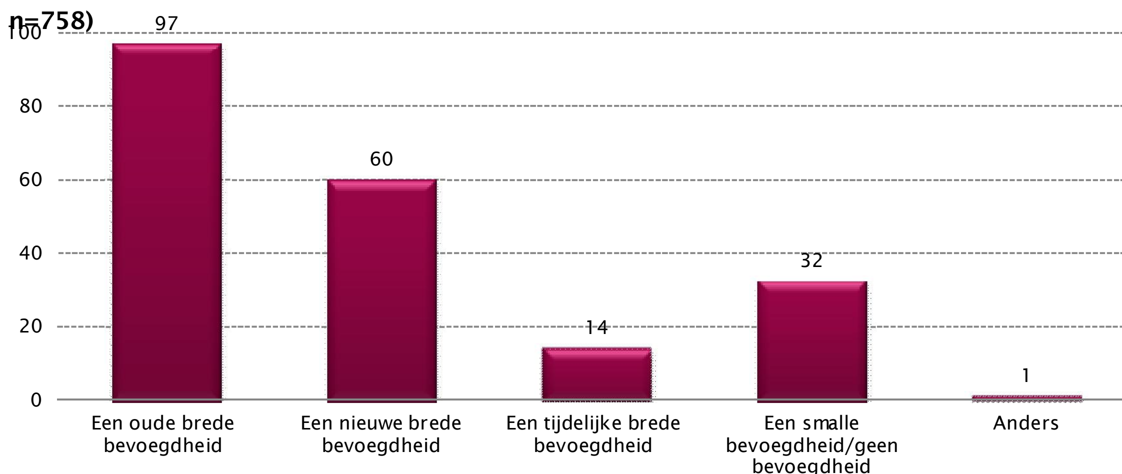
- Op kleine basisscholen (minder dan tweehonderd leerlingen) is vaker een buurtsportcoach actief (niet in tabel).

2.2 Inzet groepsleerkrachten

Bijna alle basisscholen die groepsleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs – dit gebeurt op 75% van alle basisscholen – beschikken over leerkrachten met een oude brede bevoegdheid, zie figuur 2.4. In totaal heeft 60% van de basisscholen die groepsleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs personeel met een nieuwe brede bevoegdheid.[3] Daarnaast wordt op 32% van de basisscholen waar groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs worden ingezet, ook door leerkrachten zonder bevoegdheid bewegingsonderwijs gegeven. Dat betekent dat in totaal op ongeveer een kwart van alle basisscholen *ook* les wordt gegeven door onbevoegde leerkrachten.

[3] Voor bewegingsonderwijs in de groepen 3 t/m 8 moet sinds 2005 een aanvullende Leergang Bewegingsonderwijs via Pabo worden gevolgd. Een leerkracht die bezig is met het behalen van deze Leergang krijgt een tijdelijke bevoegdheid.

Figuur 2.4. Bevoegdheid van groepsleerkrachten die bewegingsonderwijs verzorgen voor de groepen 3 t/m 8 op basisscholen die (alleen) groepsleerkrachten inzetten (in procenten, n=758)

- Basisscholen waar alleen groepsleerkrachten het bewegingsonderwijs verzorgen, beschikken veel vaker over leerkrachten met een nieuwe brede bevoegdheid. Waarschijnlijk hangt dit samen met de regionale verschillen in de inzet van vakleerkrachten. In de drie grote steden (cluster I van de Nielsen-indeling) heeft een derde van de basisscholen groepsleerkrachten met een nieuwe brede bevoegdheid, tegenover driekwart van de scholen in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, zie figuur 2.1 in bijlage II.

- In de zeer sterk stedelijke gebieden heeft iets minder dan de helft van de basisscholen groepsleerkrachten met een nieuwe brede bevoegdheid (45%). Ongeveer tweederde van de basisscholen in sterk stedelijke- t/m niet-stedelijke gebieden beschikt over leerkrachten met een nieuwe brede bevoegdheid.

- Op zeer kleine scholen (minder dan honderd leerlingen) zijn veel minder vaak groepsleerkrachten met een nieuwe brede bevoegdheid werkzaam.

Inroostering groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs

Basisscholen die groepsleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs – dit gebeurt op 75% van alle basisscholen – kiezen er in de meeste gevallen voor de groepsleerkrachten deze les alleen aan hun eigen klas te laten verzorgen (71%), zie tabel 2.2. Op 21% van deze basisscholen worden leerkrachten met een oude brede bevoegdheid structureel ingezet om aan meerdere klassen bewegingsonderwijs te geven. Daarnaast zet 15% van de basisscholen waar groepsleerkrachten bewegingsonderwijs verzorgen, leerkrachten met een nieuwe brede bevoegdheid structureel in voor meerdere groepen.

Een van de beoogde doelen van de bevoegdheidswijziging was om de kwaliteit van het bewegingsonderwijs te verhogen, mede ingegeven door het feit dat niet alle groepsleerkrachten aan hun eigen klas bewegingsonderwijs geven. Door de invoering van de aanvullende leergang kan de bekwaamheid van groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs worden vergroot en kunnen zij ook lessen van onbevoegde collega's overnemen.

Tabel 2.2. Wijze waarop groepsleerkrachten met brede bevoegdheid voor bewegingsonderwijs aan de groepen 3 t/m 8 worden ingezet (in procenten, n=758)

	totaal
Groepsleerkrachten geven alleen aan hun eigen groep bewegingsonderwijs	71
Groepsleerkrachten met een oude brede bevoegdheid geven structureel aan meerdere groepen bewegingsonderwijs	21
Groepsleerkrachten met een nieuwe brede bevoegdheid geven structureel aan meerdere groepen bewegingsonderwijs	15

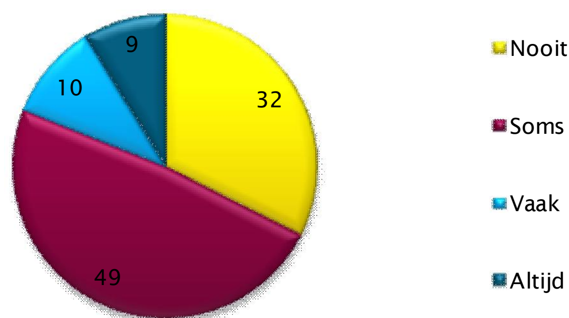
- Met name in de randstedelijke provincies (cluster II van de Nielsen-indeling) worden groepsleerkrachten met een oude brede bevoegdheid voor bewegingsonderwijs vaker structureel bij verschillende groepen ingezet. In deze regio zijn ook minder groepsleerkrachten met een nieuwe brede bevoegdheid werkzaam dan in de noordelijke en de oostelijke provincies en de zuidelijke provincies, zie figuur 2.1 in bijlage II.

- Opvallend is dat basisscholen die alleen groepsleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs, vaker groepsleerkrachten met een nieuwe brede bevoegdheid structureel inzetten bij verschillende klassen dan scholen die ook met een vakleerkracht werken.

Organisatorische problemen en maatregelen daartegen

Als gevolg van de bevoegdheidswijziging in 2005 kunnen basisscholen organisatorische problemen ervaren om bewegingsonderwijs door bevoegde leerkrachten te laten verzorgen. Basisscholen die groepsleerkrachten inzetten, zijn gevraagd naar de mate waarin zij problemen ondervinden om bewegingsonderwijs door een bevoegde leerkracht te laten verzorgen. 32% van de basisscholen die groepsleerkrachten inzet, heeft nooit problemen. Bijna de helft van de basisscholen heeft soms problemen, 10% vaak en 9% altijd, zie figuur 2.5.

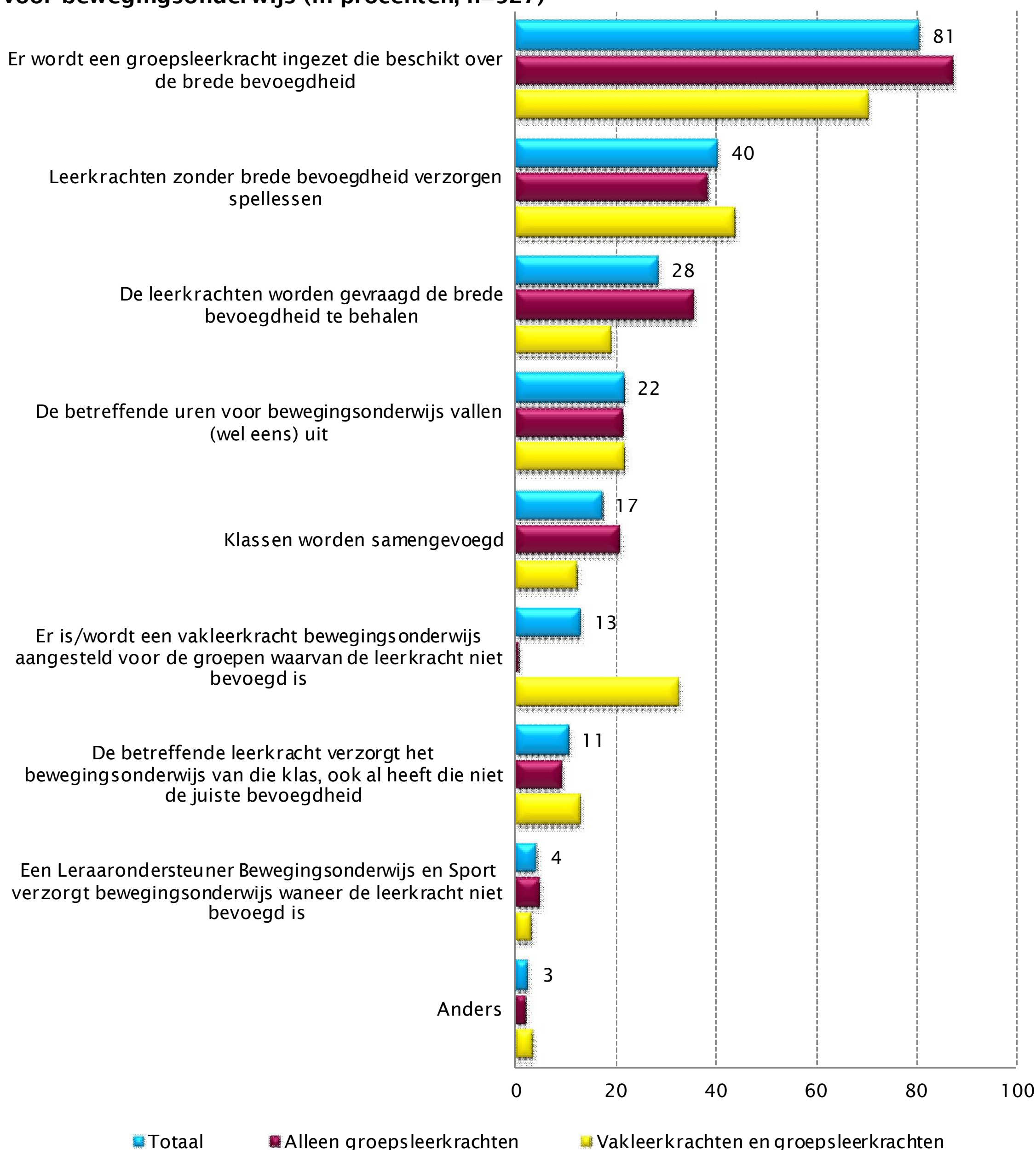
Figuur 2.5. Mate waarin basisscholen organisatorische problemen ondervinden om bewegingsonderwijs door bevoegde leerkrachten te laten verzorgen (in procenten, n=758)

- Kleine basisscholen (minder dan tweehonderd leerlingen) geven vaker aan nooit problemen te hebben om bewegingsonderwijs door een bevoegde leerkracht te laten verzorgen.

Basisscholen met roosterproblemen is gevraagd welke maatregelen zij nemen om bewegingsonderwijs door een bevoegde leerkracht te laten verzorgen. De meest genomen maatregel is dat een groepsleerkracht met een brede bevoegdheid de les overneemt (81%), zie figuur 2.6. Twee van de vijf basisscholen bieden een spelles aan wanneer zij over onvoldoende bevoegde groepsleerkrachten beschikken. Een andere veel genomen maatregel is dat onbevoegde leerkrachten wordt gevraagd de brede bevoegdheid te behalen (28%). Ook valt bij één op de vijf basisscholen de les bewegingsonderwijs wel eens uit vanwege het ontbreken van een bevoegde leerkracht.

Figuur 2.6. Maatregelen die basisscholen nemen wanneer zij niet beschikken over voldoende groepsleerkrachten met een brede bevoegdheid, naar inzet bevoegdheid leraren voor bewegingsonderwijs (in procenten, n=527)

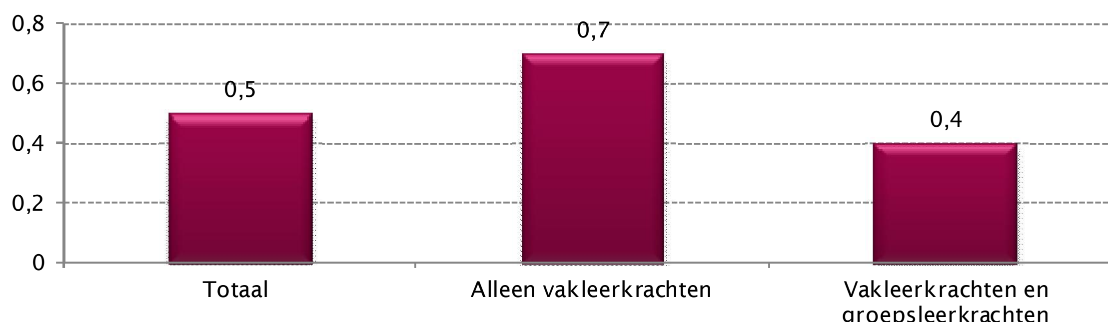
Spellessen
Er zijn geen richtlijnen voor de invulling van een spelles. Het is niet bekend wie deze lessen mogen geven en hoe de inhoud van een spelles zich verhoudt tot het reguliere bewegingsonderwijs. Mogelijk worden tijdens deze lessen eenvoudige bewegingsactiviteiten door groepsleerkrachten aangeboden, bijvoorbeeld een bal- of tikspel in de gymzaal of op het schoolplein.

De basisscholen die aangeven spellessen te verzorgen wanneer er onvoldoende groepsleerkrachten zijn, is gevraagd naar de mate waarin dat gebeurt. Bijna driekwart van de basisscholen geeft aan dat zij soms spellessen verzorgen en ongeveer een kwart van de basisscholen doet dit vaak of altijd, zie figuur 2.2 in bijlage II.

2.3 Inzet vakleerkrachten

Basisscholen die voor bewegingsonderwijs een vakleerkracht inzetten, hebben gemiddeld voor 0,5 fte één of meerdere vakleerkrachten in dienst. Dat gemiddelde is voor basisscholen waar alleen vakleerkrachten bewegingsonderwijs verzorgen, hoger (0,7 fte) dan voor basisscholen die de inzet van vakleerkrachten en groepsleerkrachten combineren (0,4 fte).

Figuur 2.7. Gemiddelde aanstelling in fte naar basisscholen met alleen vakleerkrachten en basisscholen die de inzet van vakleerkrachten en groepsleerkrachten combineren (n=544)

- Grote basisscholen hebben vaker een hoger gemiddeld aantal fte's aan vakleerkrachten tot hun beschikking.

- Ook basisscholen in de drie grote steden (cluster I van de Nielsen-indeling) en basisscholen in zeer sterk stedelijke gebieden hebben vaker voor meer fte een vakleerkracht tot hun beschikking.

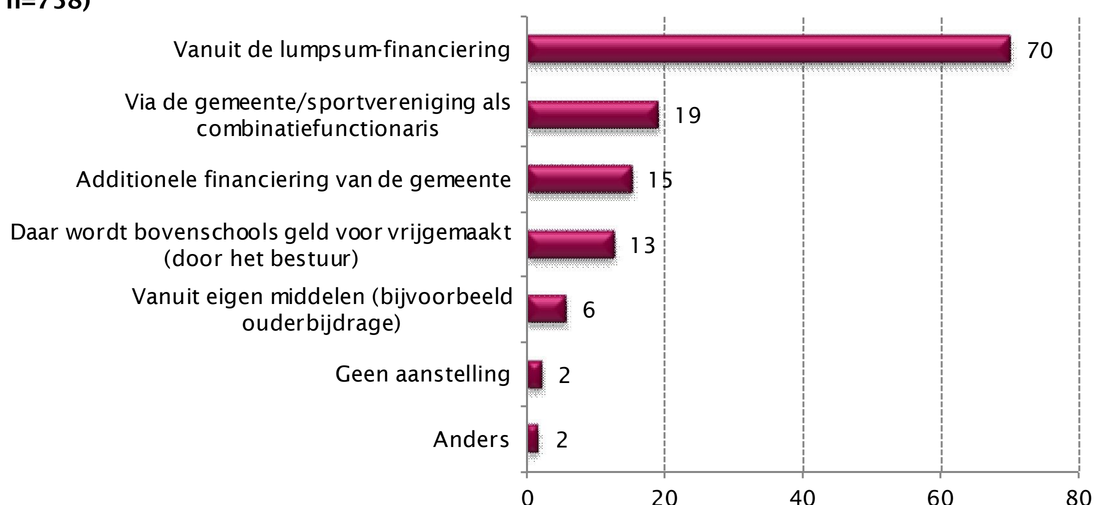
Besluitvorming en financiering aanstelling vakleerkracht
In de meeste gevallen beslist het schoolbestuur over het eventueel aanstellen van een vakleerkracht, maar ook de directie speelt hierin een belangrijke rol, zie tabel 2.3.

Tabel 2.3. Door wie worden besluiten genomen over de (eventuele) aanstelling van vakleerkrachten (in procenten, n=1069)

	Totaal
Het bestuur	58
De directeur/directie	57
De directeur in samenspraak met leerkrachten	23
De gemeente	9
Anders	1

Basisscholen die een vakleerkracht voor bewegingsonderwijs in dienst hebben, financieren dit in 70% van de gevallen vanuit de lumpsum, zie figuur 2.8. Een aanstelling van een vakleerkracht als buurtsportcoach komt in bijna één op de vijf gevallen voor. 15% van basisscholen ontvangt een additionele financiering van de gemeente voor de aanstelling van een vakleerkracht.

Figuur 2.8. Wijze waarop de aanstelling van vakleerkrachten is gefinancierd (in procenten, n=758)

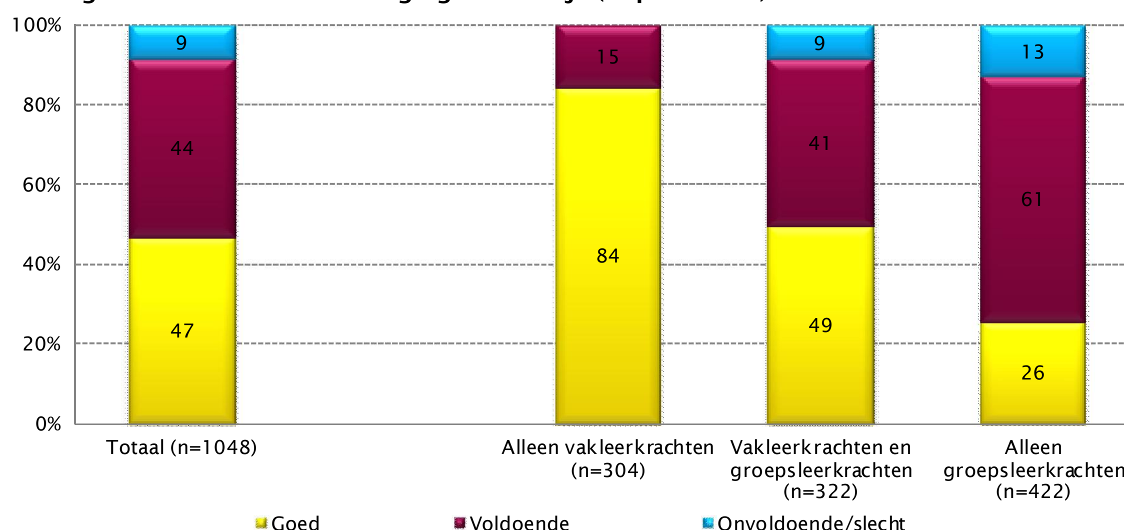

- Basisscholen in zeer stedelijke gebieden (19%) en in de drie grote steden (cluster I van de Nielsen-indeling, 35%) ontvangen veel vaker additionele financiering voor de aanstelling van een vakleerkracht (niet in tabel).

2.4 Beoordeling bekwaamheid leraar voor bewegingsonderwijs

Schooldirecteuren is gevraagd om een algemeen oordeel te geven over de deskundigheid van de leraren voor bewegingsonderwijs. Bijna de helft van de basisscholen beoordeelt de deskundigheid als goed. Ruim vier van de vijf basisscholen die alleen vakleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs, beoordelen de deskundigheid als goed tegenover een kwart van de basisscholen die alleen groepsleerkrachten inzetten, zie figuur 2.9

Figuur 2.9 Beoordeling bekwaamheid van de leraren voor bewegingsonderwijs, naar inzet bevoegdheid leraren voor bewegingsonderwijs (in procenten)

2.5 Tot slot

De belangrijkste bevindingen uit hoofdstuk 2 worden in deze afsluitende paragraaf puntsgewijs weergegeven.

- In de groepen 1 en 2 zetten vier op de vijf basisscholen alleen groepsleerkrachten in voor bewegingsonderwijs. Als kleine basisscholen een vakleerkracht hebben, wordt deze ook vaker bij de groepen 1 en 2 ingezet.

- In de groepen 3 t/m 8 zetten twee op de vijf basisscholen alleen groepsleerkrachten in. Basisscholen in de noordelijke en de oostelijke provincies (52%) en in de zuidelijke provincies zetten veel vaker alleen groepsleerkrachten (72%) in.

- Een derde van de basisscholen zet zowel groepsleerkrachten als vakleerkrachten in voor bewegingsonderwijs. Dit gebeurt het meest in de randstedelijke provincies (41%).

- Een kwart van de basisscholen zet alleen vakleerkrachten in voor bewegingsonderwijs. De inzet van vakleerkrachten verschilt sterk naar regio, stedelijkheid en schoolgrootte.

- Ruim tweederde van de basisscholen die groepsleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs (75% van alle basisscholen), heeft problemen om het bewegingsonderwijs door een bevoegde leerkracht te laten verzorgen.

- De meest genomen maatregel is dat er een leerkracht wordt ingezet die wel over brede bevoegdheid beschikt (81%), gevolgd door het inroosteren van spellessen door groepsleerkrachten zonder brede bevoegdheid (40%). Daarnaast wordt op een kwart van alle basisscholen *ook* door onbevoegde leerkrachten bewegingsonderwijs gegeven.

- Basisscholen die alleen vakleerkrachten inzetten, beoordelen de deskundigheid van de leraren veel vaker als goed dan scholen die vakleerkrachten én groepsleerkrachten inzetten en ook dan basisscholen die alleen groepsleerkrachten inzetten.

3. Thema II: lestijd voor bewegingsonderwijs

In dit hoofdstuk beschrijven we het aantal lessen bewegingsonderwijs per week, de gemiddelde tijd voor één les en de totale lestijd bewegingsonderwijs per week. Daarna besteden we aandacht aan andere sport- en beweegactiviteiten onder en buiten schooltijd. Vervolgens beschrijven we de tevredenheid over het huidige aantal lessen en de effectieve lestijd. Het hoofdstuk eindigt met de ondervonden belemmeringen bij de uitbreiding van de lestijd.

3.1 Lesfrequentie en lestijd

Aantal lessen per week

Op de helft van de basisscholen krijgen de kinderen in de groepen 1 en 2 drie tot vijf lessen bewegingsonderwijs per week. Op een derde van de basisscholen zijn dat er twee en op één op de zeven scholen krijgen de kinderen één les bewegingsonderwijs per week. Voor de groepen 3-8 is dat anders. Op driekwart van de scholen krijgen de kinderen twee lessen bewegingsonderwijs. Op één op de vijf scholen krijgen de kinderen één les per week. Drie lessen of meer komt bij maar weinig scholen voor.

Tabel 3.1 Het aantal lessen bewegingsonderwijs per week (in procenten, n=1.083)

	Groep 1-2	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
1 les	14	20	22	22	20	20	20
2 lessen	33	75	75	76	77	77	77
3-5 lessen	54	5	4	3	2	3	3
Totaal	100	100	100	100	100	100	100

- Op scholen waar het bewegingsonderwijs alleen wordt verzorgd door groepsleerkrachten (3,4 lessen per week), of door groepsleerkrachten én vakleerkrachten (3,3) zijn er per week meer lessen bewegingsonderwijs voor de groep 1 en 2 dan op scholen waar het bewegingsonderwijs alleen door vakleerkrachten (2,8) wordt verzorgd.

- Verder blijkt dat op openbare (3,4 lessen per week) en op katholieke scholen (3,3) er gemiddeld meer lessen bewegingsonderwijs aan de groepen 1 en 2 worden gegeven dan bij protestantse scholen (2,9).

Ingeroosterde lestijd

Op 30% van de basisscholen bedraagt de ingeroosterde lestijd voor een les bewegingsonderwijs voor de groepen 1 en 2 minder dan drie kwartier. Op 70% van de basisscholen is dat 45-60 minuten. Op slechts een klein deel van de scholen duurt een les langer dan één uur. Bij de groepen 3 t/m 8 is dat iets anders. Op ongeveer 12% van de scholen is de ingeroosterde lestijd voor die groepen minder dan drie kwartier en op 86% 45-60 minuten. Ook bij die groepen komt het weinig voor dat er meer dan één uur lestijd wordt ingeroosterd.

Tabel 3.2 De gemiddelde ingeroosterde lestijd voor een les bewegingsonderwijs, (in procenten, n=1.083)

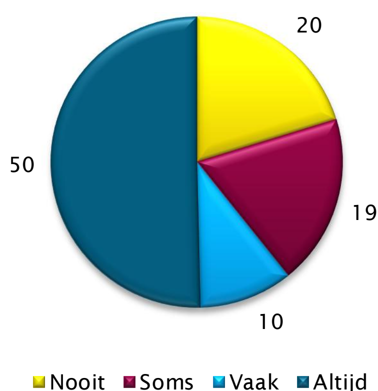
	Groep 1-2	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
-44 minuten	30	13	12	13	12	12	12
45-60 minuten	70	86	87	86	86	86	86
61 minuten of meer	1	1	1	2	2	2	2
Totaal	100	100	100	100	100	100	100

- In vergelijking tot andere regio's roosteren veel scholen in randstedelijke gemeenten (II) gemiddeld 45-60 minuten in voor een les bewegingsonderwijs en relatief veel scholen minder dan 45 minuten.

Extra benodigde tijd

Op de helft van de scholen is er altijd meer tijd nodig dan de ingeroosterde tijd, bijvoorbeeld voor de verplaatsing naar de sportaccommodatie en voor het omkleden. Op één op de vijf scholen is er niet meer tijd nodig voor een les bewegingsonderwijs dan de ingeroosterde lestijd. Op een ongeveer even groot deel is dat soms wel nodig en op 10% is dat vaak het geval.

Figuur 3.1 De mate waarin er bij de scholen meer tijd nodig is voor een les bewegingsonderwijs dan de ingeroosterde lestijd (in procenten, n=1.083)

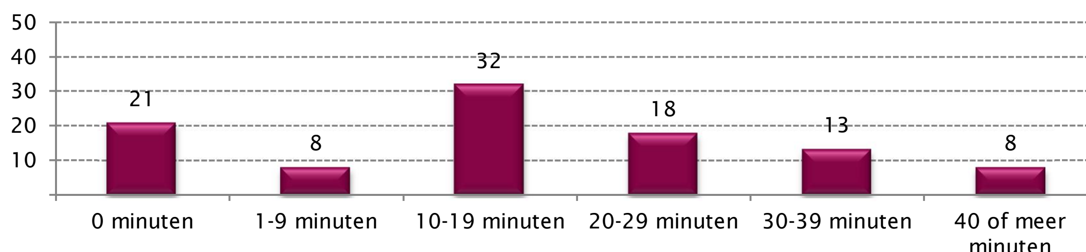

- Basisscholen in de drie grote steden (I) en de zuidelijke provincies (V) hebben minder vaak extra tijd nodig naast de ingeroosterde tijd voor een les bewegingsonderwijs dan scholen in andere regio's. Zo heeft een derde van de scholen in de drie grote steden (I) en een kwart van de scholen in de zuidelijke provincies (V) nooit extra tijd nodig. Bij scholen in de randstedelijke provincies (II) is dat 16%.

- De omvang van de basisschool (aantal leerlingen) en de mate waarin er op de scholen meer tijd nodig is voor een les bewegingsonderwijs dan de ingeroosterde lestijd hangen met elkaar samen. Op 30% van de grote scholen (400+ leerlingen) is er geen extra tijd nodig en op 44% is dat altijd het geval. Op kleine scholen (100- leerlingen) is dat respectievelijk 16% en 60%.

Aan de directeuren is gevraagd of zij een inschatting konden maken van de hoeveelheid extra tijd die nodig is voor een les bewegingsonderwijs boven op de ingeroosterde lestijd. Op een vijfde van de scholen is geen extra tijd nodig. Op een even groot deel bedraagt die extra tijd minimaal een half uur.

Figuur 3.2 Inschatting van de extra benodigde tijd voor een les bewegingsonderwijs (in procenten, n=1.078)

- Gemiddeld hebben scholen in de drie grote steden (I, 13 minuten) en in de drie zuidelijke provincies (V, 14 minuten) minder extra tijd nodig voor een les bewegingsonderwijs dan scholen in de noordelijke en de oostelijke provincies (III/IV, 16 minuten) en de randstedelijke provincies (II, 18 minuten).

Effectieve lestijd

De tijd die de kinderen daadwerkelijk in de gymzaal zijn (dus exclusief verplaatsen naar de gymaccommodatie, omkleden), noemen we de effectieve lestijd. Op de helft van de scholen is de effectieve tijd van een les bewegingsonderwijs minder dan drie kwartier en op de andere helft 45-60 minuten. Een effectieve lestijd van meer dan een uur komt weinig voor.

Tabel 3.3 De gemiddelde effectieve lestijd voor een les bewegingsonderwijs (in procenten, n=1.081)

	Groep 1-2	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
-44 minuten	54	52	49	48	46	46	46
45-60 minuten	45	47	49	50	52	52	52
61 minuten of meer	1	2	2	2	2	2	2
Totaal	100	100	100	100	100	100	100

Als de gemiddelde ingeroosterde lestijd voor de lessen bewegingsonderwijs en de effectieve lestijd met elkaar worden vergeleken, valt het volgende op. Voor de groepen 1 en 2 worden er voor een les bewegingsonderwijs gemiddeld 45 minuten ingeroosterd (inclusief verplaatsen en omkleden), waarvan de kinderen 41 minuten daadwerkelijk in de gymzaal bezig zijn. Bij de groepen 3 t/m 8 worden gemiddeld 48 minuten ingeroosterd, waarvan ongeveer 43 minuten te beschouwen zijn als effectieve lestijd. Gemiddeld zijn de kinderen 8% tot 10% van de ingeroosterde lestijd voor bewegingsonderwijs niet actief in de gymzaal of andere gymaccommodatie.

Tabel 3.4 De gemiddelde ingeroosterde lestijd en effectieve lestijd per les bewegingsonderwijs (n=1.081)

	Groep 1-2	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
Ingeroosterde lestijd (min.)	45	47	48	48	48	48	48
Effectieve lestijd (min.)	41	42	43	43	44	44	44
Effectieve lestijd (%)	90%	90%	90%	91%	91%	92%	92%

Totale ingeroosterde lestijd

De totale lestijd per week voor het bewegingsonderwijs is gelijk aan het aantal lessen per week vermenigvuldigd met de lesduur. Voor de kinderen in de groepen 1 en 2 worden voor het bewegingsonderwijs per week gemiddeld twee uur en 24 minuten ingeroosterd. Voor de groepen 3 t/m 8 is dat met 87 minuten bijna een uur minder.

Tabel 3.5 Gemiddelde totale ingeroosterde lestijd voor bewegingsonderwijs per week (n=1.075)

	Groep 1-2	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
Aantal lessen	3,2	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Ingeroosterde lestijd (min.)	45	47	48	48	48	48	48
Totale lesduur (min.)	144	88	86	86	86	87	87

- Op scholen waar alleen vakleerkrachten (127 minuten) het bewegingsonderwijs geven aan de groepen 1 en 2, is de totale lestijd voor dat vak minder dan op scholen waar alleen groepsleerkrachten (153 minuten) bewegingsonderwijs geven. Scholen waar zowel vakleerkrachten als groepsleerkrachten bewegingsonderwijs geven, zitten daar tussenin (144 minuten).

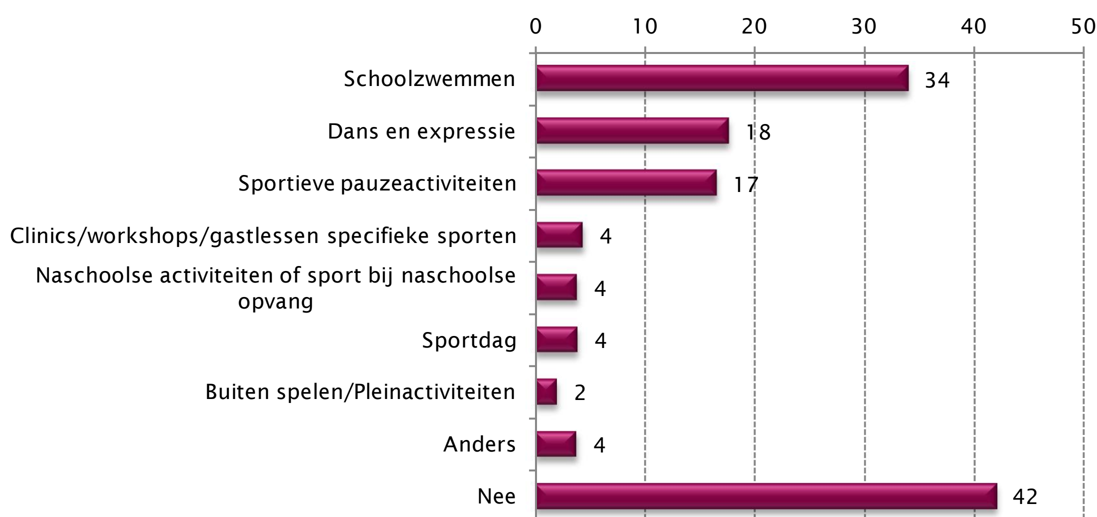
- Op scholen in de drie grote steden worden aan de groepen 3 t/m 8 meer uren bewegingsonderwijs gegeven dan in de andere regio's (groep 8: 98 tegenover 86 minuten), maar aan de groepen 1 en 2 juist minder (groep 1 en 2: 131 tegenover 140-148 minuten). Het is opmerkelijk dat dit verschil er voor groep 5 niet is.

- Op protestants-christelijke scholen (ca. 83 minuten) worden er aan de groepen 3 t/m 8 per week minder uren bewegingsonderwijs gegeven dan op katholieke en openbare scholen (beide ca. 90 minuten). Dat verschil is er ook bij de groepen 1 en 2 (134 minuten tegenover 149 minuten). Opmerkelijk is dat bij 'andere scholen' het totaal aantal minuten bewegingsonderwijs voor de groepen 5 t/m 8 onder de 80 minuten per week uit komt.

3.1.1 Andere sport- en beweegactiviteit onder schooltijd

Aan scholen is gevraagd of zij andere sport- en beweegactiviteiten onder schooltijd in het rooster hebben staan die onder begeleiding van een bevoegde docent plaatsvinden. Bij 58% is dat het geval. Het betreft dan met name schoolzwemmen (34%), dans en expressie (18%) en sportieve pauzeactiviteiten (17%).

Figuur 3.3 Andere sport- en beweegactiviteiten op het rooster die onder begeleiding van een bevoegde docent plaatsvinden (in procenten, n=857)

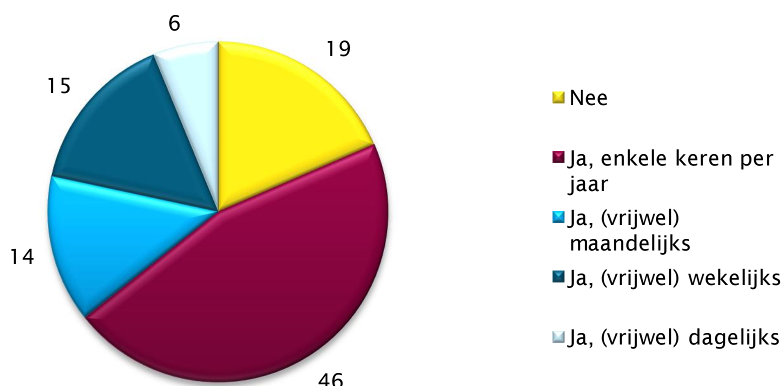
- Op bijna alle basisscholen in de drie grote steden (I: 92%) staan andere sport- en beweegactiviteiten in het rooster. In andere regio's is dat net wat meer dan de helft. Het grote verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door het schoolzwemmen, dat in de drie grote steden veel meer vanuit de gemeente wordt gestimuleerd dan in gemeenten in de andere regio's.

- 71% van de scholen voor speciaal onderwijs biedt andere sport- en beweegactiviteiten aan. Bij het reguliere basisonderwijs is dat 57%.

- 70% van de brede scholen biedt andere sport- en beweegactiviteiten aan. Bij de andere scholen is dat 54%.

Aan de scholen is gevraagd of hun leerlingen kunnen deelnemen aan buitenschoolse sport- en beweegactiviteiten die worden georganiseerd op of door de school, al dan niet in samenwerking met de gemeente, sportverenigingen of andere instanties. Bij de grote meerderheid van de scholen is dat het geval (81%). Bij bijna de helft van de scholen zijn dergelijke activiteiten er enkele keren per jaar en bijna een kwart van de scholen doet dit (vrijwel) wekelijks of vaker.

Figuur 3.4 Het aanbod van sport- en beweegactiviteiten buiten schooltijd, georganiseerd op of door de school, al dan niet in samenwerking met de gemeente, sportverenigingen of andere instanties in procenten, n=1.075)

- Op verreweg de meeste scholen in de drie grote steden (I: 92%) is er een sport- en beweegaanbod buiten schooltijd. Op één op de drie scholen daar is dat aanbod er elke dag. In de andere regio's biedt 77% (IV) tot 85% (II) een buitenschools sport- en beweegaanbod en op 4% van die scholen is er een dagelijks aanbod.

- Op 83% van de reguliere basisscholen kunnen de kinderen meedoen met sport- en beweegactiviteiten buiten schooltijd. Op scholen in het speciaal (basis)onderwijs is dat 62%.

3.2 Beoordeling lestijd en lesfrequentie

Van alle basisscholen beoordeelt 80% het aantal lessen bewegingsonderwijs als voldoende of goed. Twee van de vijf basisscholen beoordeelt het aantal lessen per week als onvoldoende. Voor het aantal minuten effectieve lestijd is dat min of meer hetzelfde.

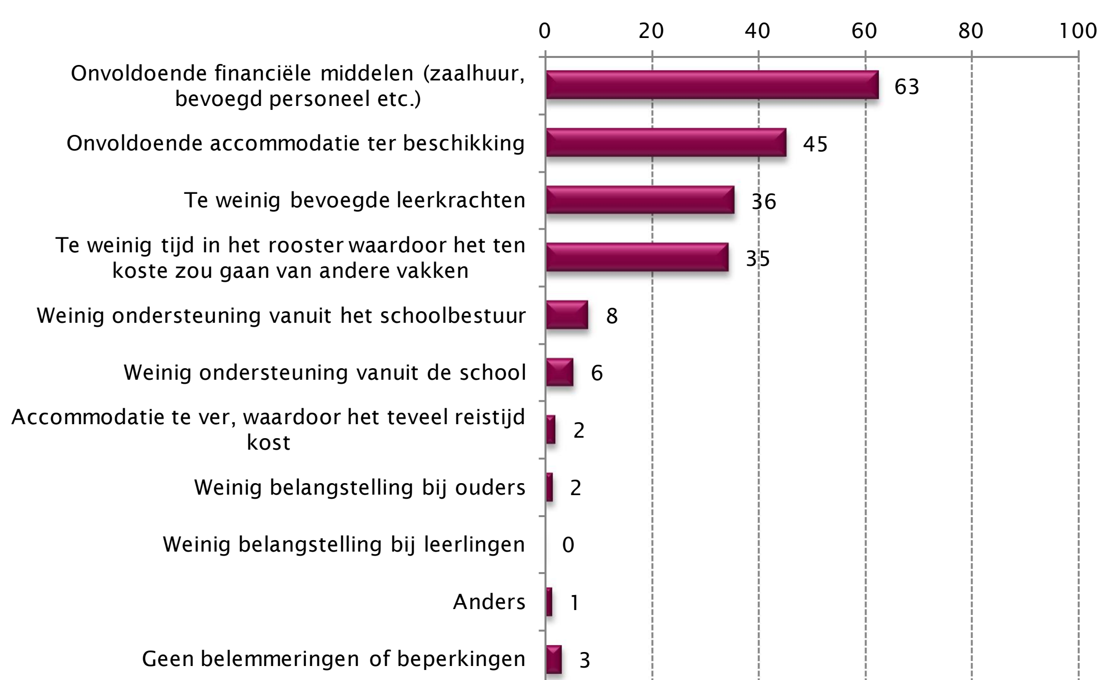
Tabel 3.6 De beoordeling van het aantal lessen bewegingsonderwijs en de effectieve lestijd (in procenten, n=1.083)

	Goed	Voldoende	Onvoldoende	Slecht	Totaal
Het aantal lessen bewegingsonderwijs per week (frequentie)	32	48	19	2	100
et aantal minuten effectieve lestijd per les bewegingsonderwijs	28	49	21	2	100

3.2.1 Belemmeringen uitbreiding lestijd

Indien de scholen zouden overgaan tot het aanbieden van een extra les bewegingsonderwijs verwachten ze tegen verschillende belemmeringen aan te lopen. Vier obstakels springen daarbij in het oog. De eerste is dat bijna twee derde van de scholen aangeeft onvoldoende geld te hebben voor een extra les. Verder heeft bijna de helft onvoldoende accommodatie, ruim een derde te weinig bevoegde leerkrachten en bijna even veel scholen te weinig tijd in het rooster. 3% van de scholen geeft aan dat zij geen problemen verwacht bij de invoering van een extra les bewegingsonderwijs per week.

Figuur 3.5 Belemmeringen bij het aanbieden van een extra les bewegingsonderwijs (in procenten, n=1.062)

- Scholen waar het bewegingsonderwijs alleen wordt gegeven door vakleerkrachten zouden bij een extra les bewegingsonderwijs te maken krijgen met onvoldoende financiële middelen (78%). Scholen waar het bewegingsonderwijs wordt gegeven door groepsleerkrachten én vakleerkrachten zouden worden belemmerd door een tekort aan bevoegde leerkrachten (52%) en onvoldoende financiële middelen (75%). Bij scholen waar alleen groepsleerkrachten de lessen geven, speelt dat het rooster te weinig mogelijkheden biedt (45%).

- Op scholen in de drie grote steden (I: 74%) en de randstedelijke provincies (II: 73%) speelt het probleem van onvoldoende financiële middelen bij het inroosteren van een extra les bewegingsonderwijs meer dan in in de zuidelijke provincies (V: 62%) en de noordelijke en de oostelijke provincies (III/IV 57%). Daar staat tegenover dat voor scholen in de drie grote steden (I: 27%) en in de randstedelijke provincies (II: 28%) het

inroosteren minder een belemmering is dan in zuidelijke provincies (V: 38%) en in noordelijke en de oostelijke provincies (III/IV: 42%).

- De omvang van de school (in aantal leerlingen) en de beschikbaarheid van accommodatie hangen sterk samen. 71% van de scholen met vierhonderd of meer leerlingen verwacht bij het inroosteren van een extra les bewegingsonderwijs te maken te krijgen met een accommodatietekort. Op scholen met honderd of minder leerlingen speelt dat bij een derde.

- In het reguliere onderwijs (38%) speelt het knelpunt van te weinig tijd in het rooster in grotere mate dan op scholen in het speciale (basis)onderwijs (15%).

3.3 Tot slot

De belangrijkste bevindingen uit hoofdstuk 3 worden in deze afsluitende paragraaf puntsgewijs weergegeven.

- Op driekwart van de scholen krijgen de kinderen in de groepen 3 t/m 8 twee lessen bewegingsonderwijs en in de meeste andere gevallen één les per week. Gemiddeld worden voor een les 48 minuten ingeroosterd, waarvan circa 90% effectieve lestijd is. De totale lestijd voor de groepen 3 t/m 8 bedraagt 87 minuten.

- Qua uren wijkt het bewegingsonderwijs voor de groepen 1 en 2 af van die van de groepen 3 t/m 8. De helft van de scholen heeft minimaal drie keer per week bewegingsonderwijs en een derde twee keer. Voor een les worden gemiddeld 45 minuten ingeroosterd, waarvan de kinderen daadwerkelijk 41 (90%) actief zijn. De totale lestijd voor de groepen 1 en 2 bedraagt 144 minuten per week.

- Op de helft van de scholen is er altijd meer tijd nodig dan de ingeroosterde tijd, bijvoorbeeld voor de verplaatsing naar de sportaccommodatie en voor het omkleden. Gemiddeld kost dat 16 minuten extra.

- Op 58% van de scholen staan er andere sport- en beweegactiviteiten in het rooster die onder begeleiding van een bevoegde docent plaatsvinden. Het betreft dan met name schoolzwemmen (34%), dans en expressie (18%) en sportieve pauzeactiviteiten (17%). Daarnaast kunnen leerlingen op 81% van de scholen deelnemen aan buitenschoolse sport- en beweegactiviteiten die worden georganiseerd op of door de school, al dan niet in samenwerking met de gemeente, sportverenigingen of andere instanties. Op een kwart van de scholen is dit aanbod er (vrijwel) wekelijks of vaker.

- De vier meest genoemde belemmeringen waar basisscholen tegenaan lopen indien zij zouden overwegen een extra les bewegingsonderwijs aan te bieden, zijn: onvoldoende financiële middelen, onvoldoende accommodatie, te weinig tijd in het rooster (waardoor de extra les ten koste zou gaan van andere vakken) en te weinig bevoegde leerkrachten. Dat laatste punt vormt voor basisscholen met alleen vakleerkrachten veel minder vaak een belemmering dan voor scholen waar zowel vak- als groepsleerkrachten werken.

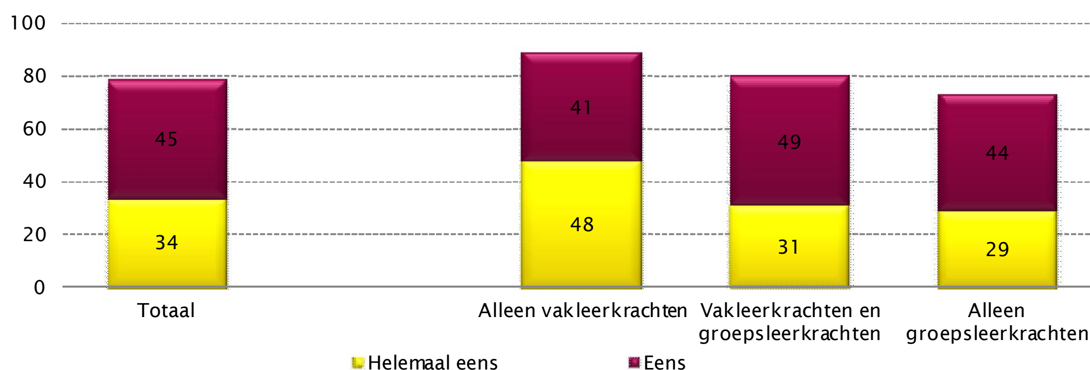
4. Thema III: kwaliteit bewegingsonderwijs

In dit hoofdstuk beschrijven we een aantal aspecten van de proceskwaliteit van het bewegingsonderwijs op de basisschool. Deze aspecten kunnen ertoe bijdragen dat de kerndoelen voor dit vak worden behaald. Eerst richten wij ons op de vakinhoudelijke inbedding van het bewegingsonderwijs op school. Het gaat daarbij om de aanwezigheid van een jaarplanning, vakwerkplan en leerlingvolgsysteem voor bewegingsonderwijs. Daarnaast wordt gekeken naar de mate waarin extra ondersteuning wordt geboden voor motorische ontwikkeling van bepaalde kinderen. Vervolgens gaan we in paragraaf 4.2 in op de beoordeling van de inrichting van het onderwijsleerproces van het bewegingsonderwijs en tot slot beschrijven we de wensen van basisscholen voor veranderingen in het bewegingsonderwijs.

4.1 Vakinhoudelijke inbedding

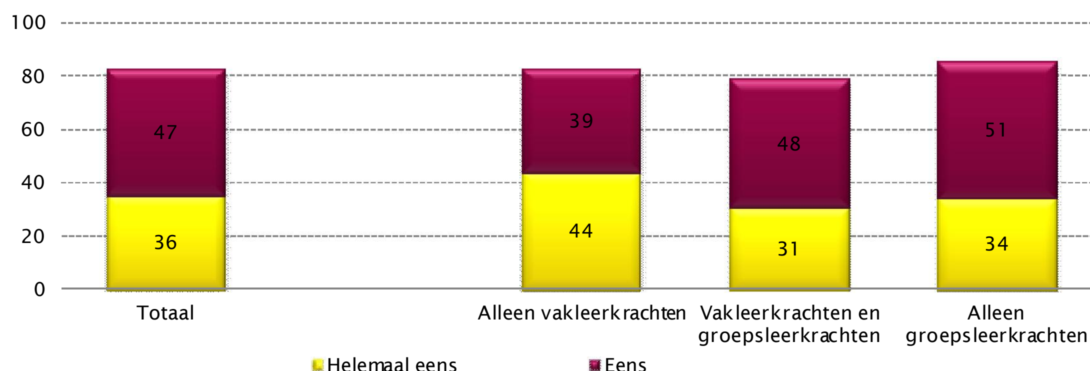
Vier van de vijf basisscholen onderschrijft de stelling 'onze school heeft een jaarplanning voor bewegingsonderwijs', zie figuur 4.1. Voor basisscholen die alleen vakleerkrachten inzetten, geldt dit voor bijna negen op de tien basisscholen. Dat is iets vaker dan basisscholen die vakleerkrachten én groepsleerkrachten in dienst hebben en dan basisscholen die alleen groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs inzetten.

Figuur 4.1 Aanwezigheid van jaarplanning voor bewegingsonderwijs naar bevoegdheid leraren voor bewegingsonderwijs (percentage (helemaal) eens, n=1.050)

Meer dan vier op de vijf scholen onderschrijft de stelling 'op onze school wordt gewerkt met een methode of vakwerkplan ter ondersteuning van de lessen bewegingsonderwijs', zie figuur 4.2. Daarbij zijn er geen noemenswaardige verschillen tussen basisscholen die leraren met verschillende bevoegdheden voor het bewegingsonderwijs inzetten.

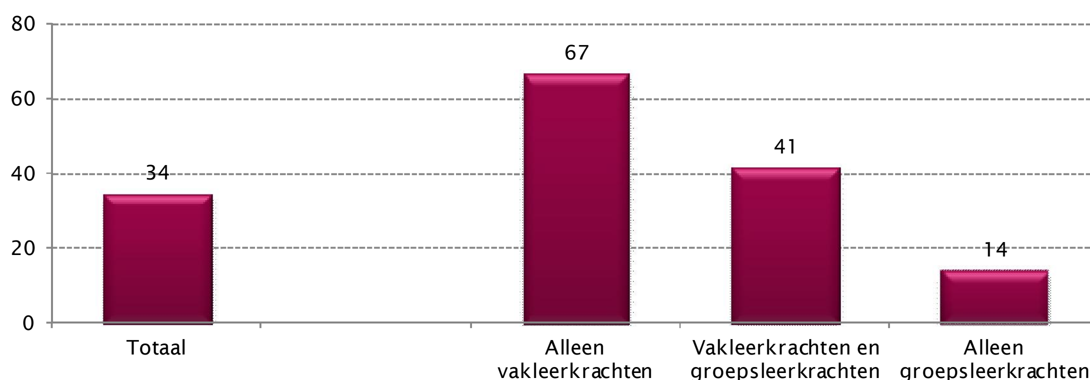
Figuur 4.2 Aanwezigheid methode of vakwerkplan ter ondersteuning van de lessen bewegingsonderwijs naar bevoegdheid leraren voor bewegingsonderwijs (percentage (helemaal) eens, n=1.057)

Leerlingvolgsysteem voor het bewegingsonderwijs

Een derde van alle basisscholen volgt de vorderingen van de leerlingen in het bewegingsonderwijs op individueel niveau met behulp van een leerlingvolgsysteem, zie figuur 4.3. Dat geldt voor twee derde van de basisscholen die alleen vakleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs en twee van de vijf basisscholen die de inzet van vakleerkrachten en groepsleerkrachten combineren. Basisscholen die alleen groepsleerkrachten inzetten, volgen de vorderingen van de leerlingen in het bewegingsonderwijs veel minder vaak met een leerlingvolgsysteem (14%).

Figuur 4.3 Worden de vorderingen van leerlingen voor bewegingsonderwijs op individueel niveau gevolgd met een leerlingvolgsysteem naar bevoegdheid leraren voor bewegingsonderwijs (in procenten n=1021)

- Scholen voor speciaal (basis)onderwijs (60%) hebben vaker een leerlingvolgsysteem voor het bewegingsonderwijs.

- Openbare basisscholen (44%) volgen de vorderingen van de leerlingen vaker met een leerlingvolgsysteem dan rooms-katholieke (34%) en protestants-christelijke (22%) basisscholen.

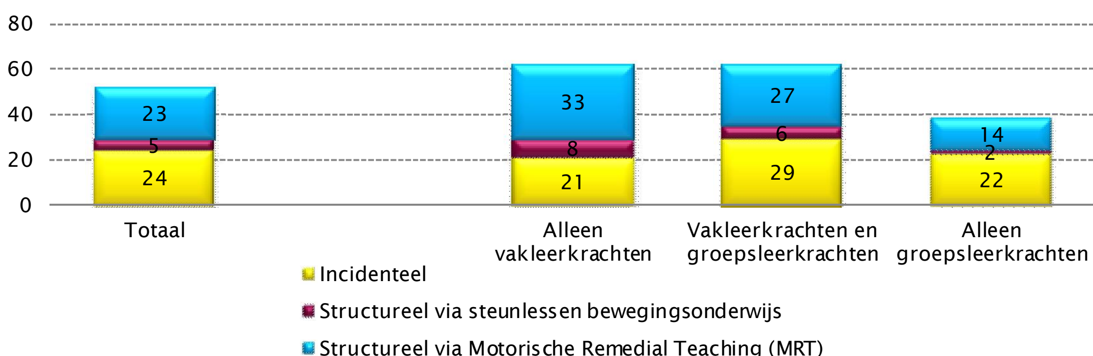
- Met name de basisscholen in de drie grote steden (I, 60%) volgen de vorderingen van de leerlingen vaker op individueel niveau met een leerlingvolgsysteem dan basisscholen in de noordelijke en de oostelijke provincies (III en IV, 28%) en de zuidelijke provincies (V, 29%).

- De hierboven beschreven verschillen hangen waarschijnlijk samen met een grotere inzet van vakleerkrachten voor het bewegingsonderwijs op deze scholen.

Extra ondersteuning motorische ontwikkeling
23% van alle basisscholen heeft incidenteel aandacht voor extra ondersteuning van de motorische ontwikkeling bij bepaalde leerlingen, zie figuur 4.4. Een zelfde aandeel basisscholen heeft structureel aandacht voor extra ondersteuning van de motorische ontwikkeling door middel van Motorische Remedial Teaching (MRT). Een klein deel van de scholen organiseert steunlessen bewegingsonderwijs (4%).

Basisscholen die vakleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs, hebben vaker aandacht voor extra ondersteuning van de motorische ontwikkeling bij bepaalde leerlingen en bieden vaker MRT dan basisscholen waar alleen groepsleerkrachten bewegingsonderwijs verzorgen.

Figuur 4.4 Mate waarin de motorische ontwikkeling van bepaalde leerlingen buiten de reguliere lessen bewegingsonderwijs extra wordt ondersteund naar bevoegdheid leraren voor bewegingsonderwijs (meerdere antwoorden mogelijk; in procenten n=1065)

- Met name basisscholen met meer dan 15 fte aan onderwijzend personeel bieden vaker MRT-lessen ter ondersteuning van motorische ontwikkeling van bepaalde leerlingen (32%).

- Scholen voor speciaal (basis)onderwijs bieden ook veel vaker MRT (52%).

Basisscholen die MRT aanbieden, doen dat vooral bij de jongste kinderen. Met name in de groepen 1 en 2, en in groep 3 wordt relatief vaak MRT aangeboden, zie figuur 2.3 in bijlage II. Bij basisscholen die MRT aanbieden, nemen gemiddeld kinderen per jaar deel aan MRT-lessen (niet in tabel).

4.2 Signalen over de kwaliteit

Directeuren zijn zeer tevreden over de wijze waarop het onderwijsleerproces voor bewegingsonderwijs wordt vormgegeven. Op een grote meerderheid van de basisscholen

worden bewegingsactiviteiten aangepast aan het niveau van de kinderen, wordt een veilige beweegomgeving aangeboden, worden doorgaande leerlijnen gehanteerd, wordt adequaat omgegaan met gedragsproblemen in bewegingssituaties en zijn er regels voor de veiligheid tijdens de lessen bewegingsonderwijs. Daarbij valt op dat op basisscholen waar het bewegingsonderwijs alleen door vakleerkrachten wordt verzorgd, de kwaliteit als hoger wordt beschouwd dan op scholen waar dat gebeurt door alleen groepsleerkrachten.[4] Basisscholen waar zowel vakleerkrachten als groepsleerkrachten werkzaam zijn, nemen daarbij doorgaans een middenpositie in.

Tabel 4.1 Beoordeling inrichting onderwijsleerproces Kwaliteit van het bewegingsonderwijs naar bevoegdheid van de leraar voor bewegingsonderwijs (percentage (helemaal) eens, n=1.079)

	Alleen vakleer-krachten	Vakleerkracht en groeps-leerkrachten	Alleen groepsleer-krachten	Totaal
Op onze school worden bewegingsactiviteiten aangepast aan het niveau van de kinderen	93	85	82	86
Onze school biedt een veilige sport- en beweegomgeving	94	93	86	90
Onze school hanteert doorgaande leerlijnen voor bewegingsonderwijs	91	81	75	80
Degene die het bewegingsonderwijs verzorgt / verzorgen, kan / kunnen goed omgaan met gedragsproblemen in bewegingssituaties	87	81	84	84
Er zijn afspraken en regels met betrekking tot de veiligheid tijdens de lessen bewegingsonderwijs	93	85	76	83

- Scholen in het speciaal (basis)onderwijs zijn op alle genoemde kwaliteitsaspecten positiever dan scholen in het reguliere basisonderwijs. Het verschil in het aanpassen van de lessen aan het niveau van de kinderen is het grootst. Waarschijnlijk hangt dit samen met een grotere inzet van vakleerkrachten in het speciaal (basis)onderwijs.

Beoordeling accommodatie en materiaal voor bewegingsonderwijs

Het merendeel van de basisscholen beoordeelt de accommodatie voor bewegingsonderwijs als voldoende of goed (85%), zie tabel 4.2. Vier van de vijf basisscholen beoordeelt ook het beschikbare materiaal voor bewegingsonderwijs als voldoende of goed. Het beschikbare budget voor de aanschaf van spelmateriaal wordt minder positief beoordeeld. Ongeveer de helft van de basisscholen beoordeelt dit als voldoende of goed.

[4] Voor het invullen van de vragenlijst zijn directeuren van de scholen benaderd. Het is mogelijk dat deze de vragenlijst heeft laten invullen door een vakleerkracht. Hoe vaak dat is gebeurd, is niet bekend. Het is goed mogelijk dat vakleerkrachten positiever zijn over de kwaliteit van hun eigen werk dan een gemiddelde directeur.

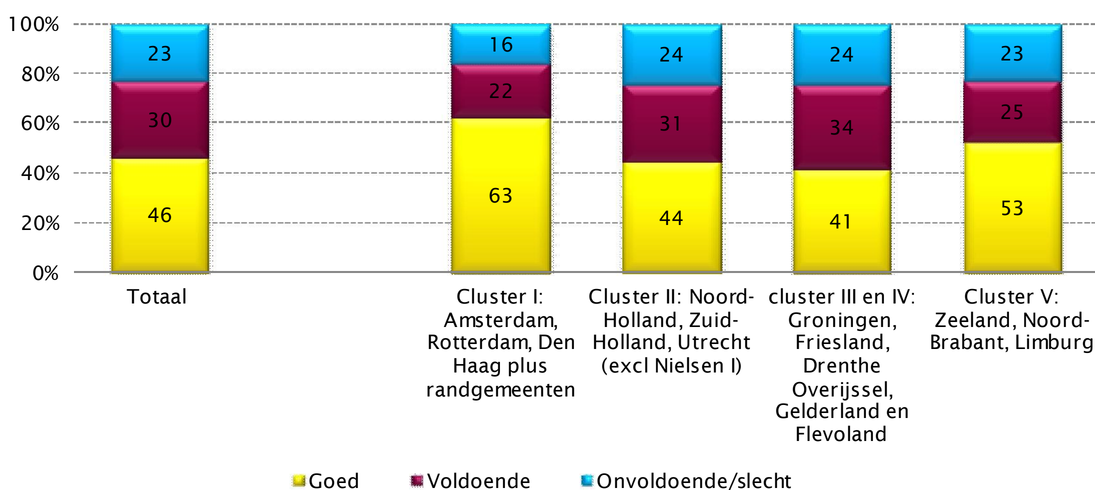
Tabel 4.2 Beoordeling van de accommodatie, materiaal en het budget voor de aanschaf spelmateriaal (percentage voldoende/goed, n =1011 – 1076)

	Totaal
De accommodatie(s) voor bewegingsonderwijs	85
Het beschikbare materiaal voor bewegingsonderwijs	79
Het budget voor de aanschaf van sport- en spelmateriaal voor bewegingsonderwijs	48

- Basisscholen die alleen vakleerkrachten inzetten voor het bewegingsonderwijs, beoordelen alle bovengenoemde aspecten vaker als goed dan basisscholen die alleen groepsleerkrachten inzetten. Die laatste groep geeft vaker een 'voldoende'.

46% van de basisscholen beoordeelt de reistijd naar de accommodatie voor het bewegingsonderwijs als goed, zie figuur 4.5. 30% beoordeelt deze reistijd als voldoende. En 23% van de basisscholen beoordeelt de reistijd als onvoldoende of slecht. Basisscholen in de drie grote steden (I, 63%) beoordelen de reisafstand vaker als goed dan basisscholen in de randstedelijke provincies (II, 44%) en de noordelijke en de oostelijke provincies (III en IV, 41%).

Figuur 4.5 Beoordeling van de reistijd naar de accommodatie voor bewegingsonderwijs naar regio (in procenten, n=1078)

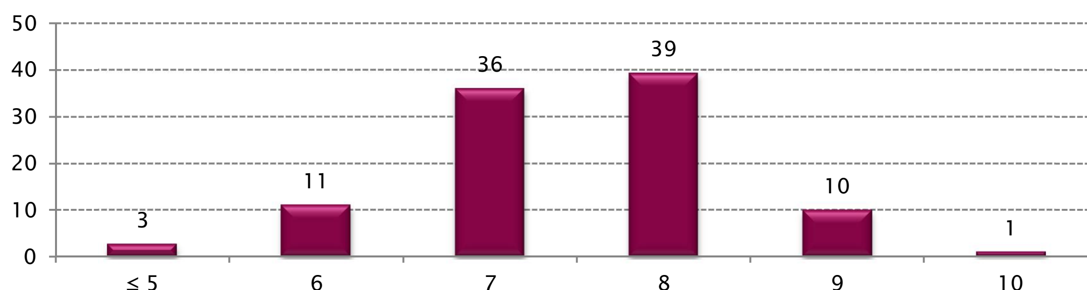

- Een vergelijkbaar verschil vinden we naar stedelijkheid. Basisscholen in zeer stedelijke gebieden beoordelen de reistijd vaker als goed dan basisscholen in sterk stedelijke tot niet-stedelijke gebieden (niet in tabel).

Algemene beoordeling

Vervolgens is gevraagd naar een totaaloordeel over de kwaliteit van het bewegingsonderwijs op de eigen school. Gemiddeld geven de scholen een 7,5, zie figuur 4.6. Beoordelingen met een 7 en 8 vormen samen driekwart van het totaal aantal cijfers. 11% geeft een 9 of hoger. Een zelfde percentage geeft het bewegingsonderwijs op de eigen school een 6. Een zeer klein deel geeft een onvoldoende.

Figuur 4.6 Beoordeling van het bewegingsonderwijs in cijfer van 1 -10 (in procenten n=1.081)

- Basisscholen waar alleen vakleerkrachten het bewegingsonderwijs verzorgen (8,1), geven een hogere beoordeling aan het bewegingsonderwijs dan basisscholen waar zowel vakleerkrachten als groepsleerkrachten dat doen (7,5) en dan basisscholen met alleen groepsleerkrachten (7,1).

- Basisscholen in het speciaal (basis)onderwijs zijn meer tevreden (8,0) over het bewegingsonderwijs op hun eigen school dan reguliere basisscholen (7,4).

- Basisscholen in de drie grote steden (I, 8,0) zijn meer tevreden over het bewegingsonderwijs op hun eigen school dan scholen in de randstedelijke provincies (II, 7,5), scholen in de noordelijke en de oostelijke provincies (III en IV, 7,4) en die in de zuidelijke provincies (V, 7,3)

De verschillende stellingen betreffende de aspecten van de proceskwaliteit van bewegingsonderwijs vertonen een sterke samenhang met de algemene beoordeling (rapportcijfer). Dat geldt met name voor de bekwaamheid van de leraar voor bewegingsonderwijs (zie paragraaf 2.4) (r=0,60), het hanteren van doorgaande leerlijnen voor bewegingsonderwijs (r=0,53) en het aanbieden van een veilige sport- en beweegomgeving (r=0,50).

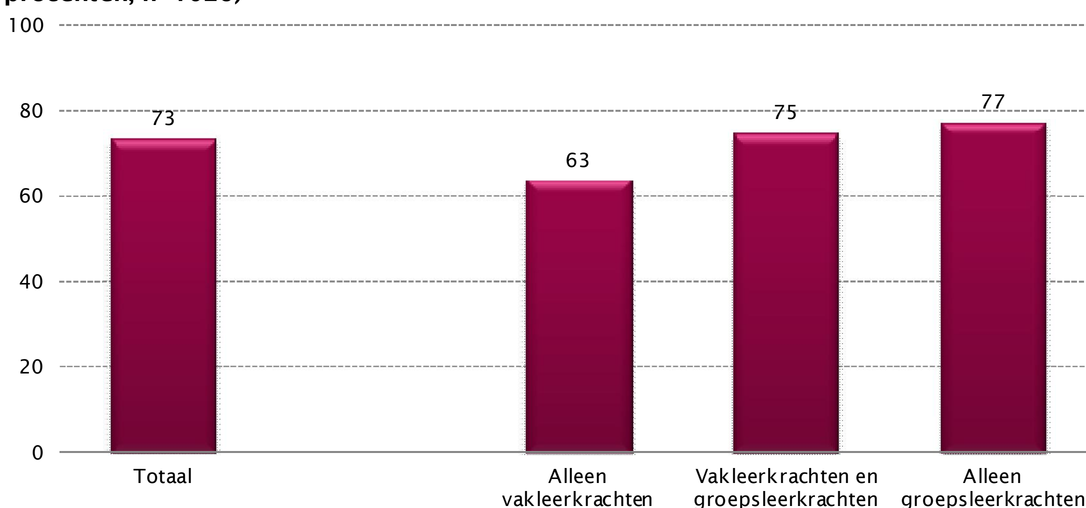
De aspecten die samen vooral de algemene beoordeling bepalen, zijn de bekwaamheid van de leraar voor bewegingsonderwijs, het hanteren van doorgaande leerlijnen voor bewegingsonderwijs en het oordeel over het aantal minuten effectieve lestijd per les bewegingsonderwijs.[5]

[5] Deze drie tezamen bepalen de helft van het rapportcijfer (adjusted R^2 = 0,50).

4.3 Wens tot veranderen

Bijna driekwart van de basisscholen geeft aan iets aan het bewegingsonderwijs op hun school te willen veranderen, zie figuur 4.7. Basisscholen die alleen vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs inzetten, willen minder vaak (63%) veranderen dan basisscholen die groepsleerkrachten en vakleerkrachten (75%) inzetten en dan basisscholen die alleen groepsleerkrachten (77%).

Figuur 4.7 Zou u wat willen veranderen aan bewegingsonderwijs op uw school (in procenten, n=1026)

Het grootste deel van de basisscholen die het bewegingsonderwijs op hun school zouden willen aanpassen, zou graag de inzet van vakleerkrachten verhogen, zie tabel 4.3. Meer dan de helft van de basisscholen denkt aan meer lessen per week en bijna de helft aan het verhogen van de lestijd per les.

Tabel 4.3 Wensen voor veranderingen van het bewegingsonderwijs op de eigen school, in procenten (n=704)

	Meer	Minder	Niet veranderen
De inzet van vakleerkrachten bewegingsonderwijs	83	1	17
Het aantal lessen per week	54	2	46
De lestijd per les	46	3	52

Daarnaast hadden de directeuren de mogelijkheid zelf andere veranderpunten aan te dragen. Een derde heeft van die mogelijkheid gebruikgemaakt. In veel gevallen wijzen zij op de grote afstand naar de gymaccommodatie, de matige kwaliteit van die accommodatie (onderhoud, sport- en spelmateriaal), de Leergang Bewegingsonderwijs die moet worden gevolgd op de pabo.

73% van de basisscholen wil iets veranderen aan het bewegingsonderwijs. Onderstaande resultaten gaan over basisscholen met wensen voor veranderingen.

- 88% van basisscholen waar groepsleerkrachten (al dan niet in combinatie met vakleerkrachten) het bewegingsonderwijs verzorgen, wenst een grotere inzet van vakleerkrachten. Op scholen waar de lessen exclusief door vakleerkrachten worden gegeven, is dat 65%.

- In de zuidelijke provincies (V) wenst 87% de inzet van vakleerkrachten te verhogen. Onder scholen in de drie grote steden (I) is dat 68%.

- 84% van de scholen in het reguliere basisonderwijs zou graag meer vakleerkrachten inzetten. Bij scholen in het speciaal (basis)onderwijs is dat 68%.

- Van de scholen waar alleen vakleerkrachten het bewegingsonderwijs verzorgen, wil driekwart van de scholen het aantal lessen per week verhogen. Op andere scholen is dat de helft.

- Op scholen in het speciaal (basis)onderwijs wil driekwart het aantal lessen bewegingsonderwijs per week verhogen. Bij reguliere basisscholen is dat de helft.

- Driekwart van de scholen in de drie grote steden wenst het aantal lessen te verhogen. Van de andere scholen is dat de helft.

- Van de scholen met 10 fte of meer (onderwijzend personeel) wil bijna de helft het aantal minuten per les verhogen. Bij scholen met minder dan 10 fte is dat een derde.

4.4 Tot slot

De belangrijkste bevindingen uit hoofdstuk 4 worden in deze afsluitende paragraaf puntsgewijs weergegeven.

- De meeste basisscholen maken gebruik van een jaarplanning en methode of vakwerkplan ter ondersteuning van de lessen bewegingsonderwijs. Ongeveer een derde van de scholen volgt de vorderingen van de leerlingen in het bewegingsonderwijs door middel van een leerlingvolgsysteem. Basisscholen die alleen vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs inzetten, maken vaker gebruik van een leerlingvolgsysteem om de vorderingen van leerlingen te volgen.

- Ongeveer een kwart van de basisscholen zet Motorische Remedial Teaching in (met name in de groep 1 en 2, en 3) om de motorische ontwikkeling van bepaalde kinderen extra te ondersteunen. Basisscholen die vakleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs, bieden vaker MRT aan.

- In het algemeen zijn basisscholen tevreden over de inrichting van het onderwijsleerproces van de lessen bewegingsonderwijs. Basisscholen die alleen vakleerkrachten inzetten voor het bewegingsonderwijs, beschouwen de gerealiseerde kwaliteit op dit punt beter dan basisscholen die alleen groepsleerkrachten inzetten.

- Gemiddeld beoordelen de basisscholen het bewegingsonderwijs op hun school met een 7,5. Basisscholen met alleen vakleerkrachten geven een iets hogere beoordeling (8,1) dan basisscholen die alleen groepsleerkrachten inzetten (7,1). Basisscholen die vakleerkrachten en groepsleerkrachten inzetten (7,5) nemen een middenpositie in.

- Het oordeel over de bekwaamheid van de leraar, het hanteren van doorgaande leerlijnen en de beoordeling van het aantal minuten effectieve lestijd verklaren voor het grootste deel het cijfer voor de algemene beoordeling.

- Driekwart van de basisscholen wil iets veranderen aan het bewegingsonderwijs. 83% van deze basisscholen wil meer vakleerkrachten inzetten, 54% wil het aantal lessen uitbreiden en 46% wil het aantal minuten per les vergroten. Opvallend is dat basisscholen die groepsleerkrachten inzetten voor het bewegingsonderwijs, al dan niet in combinatie met een vakleerkracht, vaker de inzet van vakleerkrachten willen vergroten (88%) en dat basisscholen met alleen vakleerkrachten juist vaker het aantal lessen willen uitbreiden dan basisscholen zonder vakleerkrachten.

5. Belangrijkste bevindingen en aanbevelingen

Deze nulmeting bewegingsonderwijs is verzorgd op verzoek van de Tweede Kamer. Aanleiding vormt het streven van het kabinet om het aantal lesuren bewegingsonderwijs uit te breiden in het primair onderwijs. Deze wens is neergelegd in het Regeerakkoord 'Bruggen Slaan' (2012). In de hoofdstukken 2 t/m 4 zijn drie hoofdthema's onderzocht: de bevoegdheid van de leraar voor bewegingsonderwijs, de lestijd en lesfrequentie en als laatste de kwaliteit van het bewegingsonderwijs. In dit afsluitende hoofdstuk beschrijven we de belangrijkste bevindingen uit de nulmeting en daaruit voortvloeiend de aanbevelingen.

De vragenlijst voor de nulmeting bewegingsonderwijs is door 1083 schooldirecteuren in het basisonderwijs en speciaal (basis)onderwijs ingevuld.[6] De steekproef van basisscholen is gewogen naar onderwijssoort, denominatie, regio en stedelijkheid.

5.1 Belangrijkste bevindingen

Thema I: bevoegdheid leraar voor bewegingsonderwijs

In de groepen 1 en 2 zet 81% van de basisscholen alleen groepsleerkrachten in voor bewegingsonderwijs. Op 13% van de basisscholen wordt zowel een groepsleerkracht als een vakleerkracht ingezet en 5% van de basisscholen zet in de groepen 1 en 2 alleen een vakleerkracht in. Wanneer er op kleine basisscholen een vakleerkracht werkzaam is, wordt deze vaker dan op grote basisscholen ook bij de groepen 1 en 2 ingezet.

De inzet van leraren voor het bewegingsonderwijs is voor de groepen 3 t/m 8 anders dan in de groepen 1 en 2. Sinds 2005 kunnen afgestudeerden van de lerarenopleiding basisonderwijs (pabo) namelijk alleen via een aanvullende leergang[7] een bevoegdheid krijgen voor het geven van bewegingsonderwijs aan de groepen 3 t/m 8. In de groepen 3 t/m 8 zet 46% van de basisscholen alleen groepsleerkrachten in voor het bewegingsonderwijs. 29% van de basisscholen zet zowel groepsleerkrachten als vakleerkrachten in en 25% van de basisscholen zet in de groepen 3 t/m 8 alleen vakleerkrachten in. Met name de basisscholen in de zuidelijke provincies (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg) zetten veel vaker alleen groepsleerkrachten in (72%) dan de noordelijke en de oostelijke provincies (54%) en dan de randstedelijke provincies (31%). Het percentage basisscholen dat alleen groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs inzet, is in de drie grote steden en bijbehorende randgemeenten 5%. Vooral in die laatste groep worden veel vaker alleen vakleerkrachten (78%) ingezet voor bewegingsonderwijs aan de groepen 3 t/m 8 dan in de andere regio's. De basisscholen in de drie grote steden ontvangen hiervoor vaker additionele financiering vanuit de gemeente. Verder zetten openbare basisscholen vaker alleen een vakleerkracht in (38%) dan rooms-katholieke (18%) en protestants-christelijke basisscholen (16%).

[6] Waar basisschool staat, wordt ook speciaal (basis)onderwijs bedoelt. Tenzij anders vermeld.

[7] De leergang bewegingsonderwijs via pabo

Op 60% van de basisscholen waar groepsleerkrachten bewegingsonderwijs verzorgen, worden groepsleerkrachten met de nieuwe brede bevoegdheid ingezet. Naast leerkrachten met deze bevoegdheid, behaald via de aanvullende leergang, worden op bijna alle basisscholen ook leerkrachten met de oude brede bevoegdheid ingezet (97%). Daarnaast wordt op een kwart van de basisscholen *ook* door onbevoegde groepsleerkrachten bewegingsonderwijs verzorgd.

Van de basisscholen die groepsleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs aan de groepen 3 t/m 8 heeft ruim twee derde wel eens problemen dit vak door een bevoegde leerkracht te laten verzorgen. De maatregel die basisscholen met dit probleem het vaakst nemen, is dat zij de klas van een onbevoegde leerkracht laten overnemen door een leerkracht die wel over een brede bevoegdheid beschikt (80%). Dat leerkrachten met de nieuwe brede bevoegdheid – die naar verwachting een grotere bekwaamheid hebben – structureel de lessen van onbevoegde collega's zouden gaan overnemen, was een van de beoogde effecten van deze nieuwe bevoegdheidsregeling voor het bewegingsonderwijs. Inmiddels lijkt dit in enige mate te gebeuren (15%). Maar ook leerkrachten met de oude brede bevoegdheid worden structureel ingezet om de lessen van onbevoegde collega's over te nemen (21%).

Een andere veel genomen maatregel is dat basisscholen spellessen inroosteren (40%). De spellessen worden gegeven door groepsleerkrachten zonder brede bevoegdheid voor bewegingsonderwijs. Er zijn geen richtlijnen voor de invulling van spelles, maar mogelijk verzorgen groepsleerkrachten tijdens deze lessen eenvoudige bewegingsactiviteiten. Daarbij kan gedacht worden aan een bal- of tikspel in de gymzaal of op het speelplein.

Basisschooldirecteuren is eveneens gevraagd de deskundigheid van de leraren voor het bewegingsonderwijs op hun school te beoordelen. Basisscholen die alleen vakleerkrachten inzetten, beoordelen de deskundigheid van de leraren voor dit vak veel vaker als goed (84%) dan basisscholen die vakleerkrachten en groepsleerkrachten inzetten (49%) en dan basisscholen die alleen groepsleerkrachten inzetten (26%).

Thema II: lestijd en lesfrequentie

In de groepen 1 en 2 heeft 54% van de basisscholen minimaal drie keer per week bewegingsonderwijs. Voor een les worden gemiddeld 45 minuten ingeroosterd, waarvan de kinderen er daadwerkelijk 41 effectief zijn. De totale gemiddelde ingeroosterde lestijd per week voor de groepen 1 en 2 bedraagt 144 minuten per week.

In de groepen 3 t/m 8 staan er op 75% van de basisscholen twee lessen bewegingsonderwijs in het rooster. Gemiddeld wordt voor een les 48 minuten ingeroosterd, waarvan circa 43 minuten effectieve lestijd. De gemiddelde totale ingeroosterde lestijd per week voor het bewegingsonderwijs in de groepen 3-8 bedraagt 87 minuten.

Op de helft van de basisscholen is er altijd meer tijd nodig dan de ingeroosterde lestijd, bijvoorbeeld vanwege de reistijd naar de sportaccommodatie. Gemiddeld kost dat 16 minuten extra. Basisscholen in de drie grote steden en de zuidelijke provincies hebben minder vaak extra tijd nodig boven op de ingeroosterde lestijd dan basisscholen in andere regio's.

Naast het bewegingsonderwijs staan er bij 58% van de basisscholen ook andere sport- en beweegactiviteiten in het rooster die onder begeleiding van een bevoegde docent plaatsvinden.

Het betreft dan met name schoolzwemmen (34%), dans en expressie (18%) en sportieve pauzeactiviteiten (17%). Ook kunnen leerlingen op 81% van de basisscholen deelnemen aan sport- en beweegactiviteiten buiten schooltijd, die worden georganiseerd op of door de school, al dan niet in samenwerking met gemeente, sportverenigingen of andere instanties. Dit aanbod van extra sport- en bewegingsactiviteiten zowel onder als na schooltijd vindt overigens niet altijd wekelijks plaats en komt bij basisscholen in de drie grote steden veel vaker voor dan bij basisscholen in de andere regio's.

80% van de basisscholen beoordeelt het aantal lessen en de effectieve lestijd als voldoende of goed. Basisschooldirecteuren is gevraagd tegen welke belemmeringen zij aanlopen, indien zij zouden overwegen een extra les bewegingsonderwijs aan te bieden. De drie meeste genoemde belemmeringen zijn: onvoldoende financiële middelen (63%), onvoldoende accommodatie (45%) en te weinig bevoegde leerkrachten (36%). Op basisscholen waar groepsleerkrachten bewegingsonderwijs verzorgen, speelt dit laatste punt naar verhouding vaker dan op basisscholen waar alleen vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs worden ingezet. Basisscholen met alleen vakleerkrachten hebben eerder te maken met onvoldoende financiële middelen voor bijvoorbeeld de zaalhuur.

Thema III: Kwaliteit bewegingsonderwijs en wensen tot veranderen

De kwaliteit van het bewegingsonderwijs kan aan de hand van diverse kwaliteitsaspecten worden onderzocht, zoals de gebruikerskwaliteit, de maatschappelijke kwaliteit, de proceskwaliteit en productkwaliteit.[8] In dit onderzoek hebben wij ons beperkt tot een aantal aspecten van de proceskwaliteit. Daarbij is aandacht voor de vakinhoudelijke inbedding, de materiële voorwaarden (o.a. accommodatie) en de wijze waarop het onderwijsleerproces wordt vormgegeven.

- De ruime meerderheid van de basisscholen maakt gebruik van een jaarplanning en methode of vakwerkplan ter ondersteuning van de lessen bewegingsonderwijs.
- Een derde van de basisscholen volgt de vorderingen van de leerlingen voor het bewegingsonderwijs met een leerlingvolgsysteem.
- Een kwart van de basisscholen biedt Motorische Remedial Teaching (MRT) voor kinderen met een bewegingsachterstand.
- Ruim vier van de vijf basisscholen beoordeelt de accommodatie en het materiaal voor bewegingsonderwijs als voldoende of goed.
- Ook over de wijze waarop het onderwijsleerproces voor het bewegingsonderwijs wordt vormgegeven, zijn basisscholen tevreden. Scholen geven onder andere aan dat bewegingsactiviteiten worden aangepast aan het niveau van de kinderen, dat een veilige beweegomgeving wordt geboden en dat er doorgaande leerlijnen worden gehanteerd.
- Basisscholen beoordelen het bewegingsonderwijs op hun school gemiddeld met een 7,5.

Basisscholen die alleen vakleerkrachten inzetten voor het bewegingsonderwijs, scoren op bovengenoemde aspecten beter dan basisscholen die alleen groepsleerkrachten inzetten.

[8] Zie Stegeman (2007) voor meer informatie over de kwaliteit van bewegingsonderwijs.

Basisscholen die de inzet van vakleerkrachten en groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs combineren, zitten daar tussenin. Zo hebben basisscholen die alleen vakleerkrachten inzetten, vaker een leerlingvolgsysteem, bieden vaker MRT en beoordelen ze de kwaliteit van bewegingsonderwijs op hun school gemiddeld met een hoger cijfer (8,1).

73% van de basisscholen wil iets veranderen aan het bewegingsonderwijs. Van deze scholen wil 83% meer vakleerkrachten inzetten. 54% wil het aantal lessen uitbreiden en 46% wil de lestijd per les vergroten. Basisscholen die groepsleerkrachten inzetten voor het bewegingsonderwijs al dan niet in combinatie met een vakleerkracht willen vaker de inzet van vakleerkrachten vergroten, terwijl scholen met alleen vakleerkrachten juist vaker het aantal lessen willen uitbreiden.

5.2 Aanbevelingen

Op driekwart van de basisscholen worden twee lessen van ongeveer 44 minuten effectieve lestijd gerealiseerd in de groepen 3 t/m 8. De ruime meerderheid van de basisscholen beoordeelt de huidige lesfrequentie en effectieve lestijd als voldoende of goed. Omdat een wettelijke norm voor de hoeveelheid lestijd ontbreekt, valt niet te zeggen of de gerealiseerde lestijd aan de norm voldoet. Voor het streven van het kabinet om het aantal lessen voor bewegingsonderwijs te verhogen, zijn de aandachtspunten onder de volgende drie thema's van belang.

Thema I: bevoegdheid leraar bewegingsonderwijs

Er zijn grote verschillen tussen regio's in de bevoegdheid van leraren die bewegingsonderwijs geven. Het aandeel basisscholen dat alleen vakleerkrachten inzet voor bewegingsonderwijs, is met name in de drie grote steden veel hoger dan in andere delen van het land. Basisscholen die vakleerkrachten inzetten, beoordelen de deskundigheid van de leraar voor bewegingsonderwijs positiever en hebben minder vaak problemen dit vak door bevoegde leerkrachten te laten verzorgen. Dit roept de vraag op in hoeverre deze regionale ongelijkheid wenselijk is.

De ruime meerderheid van de basisscholen die groepsleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs, heeft problemen om deze lessen door bevoegde leerkrachten te laten verzorgen. Op een kwart van de basisscholen wordt *ook* door niet volledig bevoegde leerkrachten bewegingsonderwijs verzorgd. Een van de maatregelen die basisscholen met onvoldoende bevoegde leerkrachten nemen, is dat ze een spelles aanbieden. Wat de precieze invulling is van een spelles en hoe deze zich verhoudt tot een reguliere les bewegingsonderwijs is niet bekend. Het lijkt erop dat dit een manier is voor basisscholen om de lessen bewegingsonderwijs, al dan niet in afgeslankte vorm, te laten verzorgen door minder gekwalificeerde c.q. onbevoegde leerkrachten.

Dat bevoegde leerkrachten de les bewegingsonderwijs van een onbevoegde docent overnemen is de meest genomen maatregel. Wanneer scholen ervoor kiezen geen vakleerkracht in te zetten, zou deze maatregel verder gestimuleerd kunnen worden. Maar dan met name gericht op groepsleerkrachten die de nieuwe brede bevoegdheid hebben behaald. Zij hebben naast hun opleiding tot leerkracht basisonderwijs extra aandacht besteed aan hun bekwaamheid voor het bewegingsonderwijs en zijn daarmee in staat om goed bewegingsonderwijs te verzorgen. Bij voorkeur geven zij structureel aan meerdere groepen bewegingsonderwijs, zodat zij daarmee de

kwaliteit van het bewegingsonderwijs op de school verhogen en hun aanvullende bekwaamheid verder ontwikkelen.

Met het oog op de problemen die basisscholen ervaren rondom de bevoegdheid van leraren voor het bewegingsonderwijs, is het zinvol te onderzoeken wat de redenen en achterliggende mechanismen zijn die ervoor zorgen dat sommige basisscholen (alleen) vakleerkrachten inzetten en andere dat juist niet doen. En wat andere mogelijkheden kunnen zijn om goed gekwalificeerde en bevoegde leraren voor bewegingsonderwijs in te zetten.

Het lijkt erop dat basisscholen die (altijd) kunnen beschikken over vakleerkrachten, beter toegerust zijn op uitbreiding van lestijd voor het bewegingsonderwijs. Dit wordt ondersteund door het feit dat basisscholen met vakleerkrachten vaker aangeven het aantal lessen te willen uitbreiden dan basisscholen zonder vakleerkrachten. Terwijl basisscholen die groepsleerkrachten inzetten, aangeven over (meer) vakleerkrachten te willen beschikken.

Thema II Lestijd en lesfrequentie

Ook in de feitelijk gerealiseerde lestijd bestaan er grote verschillen tussen basisscholen. Of de hoeveelheid bewegingsonderwijs die nu gemiddeld wordt gegeven door scholen volstaat, is moeilijk vast te stellen, omdat een duidelijke norm voor de hoeveelheid te realiseren lestijd ontbreekt. Hoewel de meerderheid van de basisscholen de lestijd en lesfrequentie als voldoende of goed beoordeelt, zegt de helft van de basisscholen met wensen voor veranderingen het aantal lessen te willen verhogen en/of de lestijd per les te willen verruimen.

Een klein deel van basisscholen (ca. 3-5%) realiseert inmiddels drie lessen per week in de groepen 3 t/m 8. Nader onderzoek naar deze basisscholen, de meerwaarde en ervaren voor- en nadelen kunnen verdere mogelijkheden om de lestijd voor bewegingsonderwijs uit te breiden inzichtelijk maken.

Basisscholen hebben de vrijheid om hun onderwijsprogramma zelf vorm te geven binnen de wettelijk vastgestelde kerndoelen. Wanneer uitbreiding van het bewegingsonderwijs belangrijk wordt gevonden, lijkt het zinvol basisscholen te stimuleren om de wijze waarop het bewegingsonderwijs is georganiseerd inzichtelijk te maken. Onderwijsinstellingen zouden kunnen aangeven hoeveel lessen bewegingsonderwijs er worden gegeven, wie deze lessen verzorgen, welke kwalificatie deze leraren hebben en eventueel de mogelijkheden aangeven van een naschools sportaanbod. Een mogelijkheid daarvoor zijn Vensters voor Verantwoording,[9] zoals deze in het voortgezet onderwijs aanwezig zijn.

Thema III: Kwaliteit bewegingsonderwijs

In dit onderzoek konden basisscholen aangeven in hoeverre zij voldoen aan aspecten van de proceskwaliteit van bewegingsonderwijs. De proceskwaliteit van bewegingsonderwijs wordt bij de meeste basisscholen als voldoende of goed gezien. Er zijn aanwijzingen dat basisscholen die

[9] In de Vensters voor Primair Onderwijs wordt cijfermatige informatie van basisscholen in een systeem verzameld. Dit project is momenteel in ontwikkeling.

alleen vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs inzetten, het beter doen. Wanneer basisscholen aangeven dat er aandacht is voor bepaalde aspecten of dat zij deze als voldoende beoordelen, zegt dat echter nog weinig over de mate waarin het onderwijs ook de gewenste opbrengst oplevert, in hoeverre de kerndoelen van het bewegingsonderwijs daadwerkelijk worden gerealiseerd en/of het onderwijs bijdraagt aan de (motorische) ontwikkeling van kinderen. Om meer te kunnen zeggen over de kwaliteit van het bewegingsonderwijs is het interessant om de daadwerkelijke opbrengst (productkwaliteit) van bewegingsonderwijs beter in kaart te brengen en te bezien in hoeverre dit samenhangt met de voorwaarden waaronder het vak wordt gegeven. Daarbij kan worden gedacht aan de kwalificatie van de leerkrachten voor bewegingsonderwijs, de gerealiseerde lestijd en de beschikbare accommodatie en het materiaal.

Meer inzicht krijgen in de feitelijke stuurfactoren voor goed bewegingsonderwijs is op dit moment niet eenvoudig. De wettelijk vastgesteld kerndoelen voor het bewegingsonderwijs zijn zeer ruim omschreven en alleen richtinggevend voor het vak. Een overweging zou zijn om na te gaan of een striktere definiëring van de te verwachte leeropbrengsten bij kinderen wenselijk is en welke aanpak van bewegingsonderwijs dan het ‘productiefst’ is. Langs deze weg kan ook inzichtelijk worden welke voorwaarden noodzakelijk zijn voor kwalitatief krachtig bewegingsonderwijs.

Tot slot

Al met al kan worden geconcludeerd dat de inspanningen die basisscholen plegen om goed bewegingsonderwijs voor hun leerlingen te bieden gemiddeld genomen redelijk op peil lijken te zijn, zowel wat de inzet van gekwalificeerde en bevoegde leerkrachten, als wat de effectieve lestijd betreft. Gemiddeld beoordelen de basisscholen de kwaliteit van het gerealiseerde bewegingsonderwijs dan ook met een ruime voldoende. Achter deze gemiddelden gaan echter grote verschillen schuil, bijvoorbeeld tussen regio’s. Naast een grote groep basisscholen die veel middelen, tijd en energie steekt in het bewegingsonderwijs, is er ook een groep die daar veel minder op inzet. Ongetwijfeld kunnen de basisscholen die minder inzetten op bewegingsonderwijs, het nodige leren van de scholen en regio’s die voor bewegingsonderwijs veel meer aandacht hebben.

Veel schooldirecteuren pleiten niet zozeer voor een uitbreiding van de lestijd als wel voor een ruimere inzet van vakleerkrachten voor het bewegingsonderwijs. Er zijn duidelijke aanwijzingen dat de kwaliteit van het gerealiseerde bewegingsonderwijs hierbij gebaat is. Ook wanneer de inzet van basisscholen voor het bewegingsonderwijs fors is, is nog steeds niet duidelijk welke leerresultaten hiermee feitelijk worden gerealiseerd. Nader onderzoek naar de condities waaronder en de mate waarin de kerndoelen worden behaald, kan meer inzicht geven in de stuurfactoren voor kwalitatief goed bewegingsonderwijs.

Literatuur

Lucassen, J, N. Reijgersberg en H. van der Werff (2012). *Evaluatie Leergang Vakbekwaamheid Bewegingsonderwijs via Pabo. Onderzoek onder pabo-opleidingen, scholen voor primair onderwijs en pabo-alumni*, Utrecht: Mulier Instituut.

Lucassen, J., E. Wisse, F. Smits, J. Beth en H. van der Werff (2011). *Sport, Bewegen en Onderwijs: kansen voor de toekomst. Brede Analyse 2010.* 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Stegeman, H. (2007). *Effecten van sport en bewegen op school.* 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Stuij, M., E. Wisse, G van Mossel, J. Lucassen en R van den Dool (2011). *School, Bewegen en Sport. Onderzoek naar de relatie tussen de school(omgeving) en het beweeg- en sportgedrag van leerlingen.* 's-Hertogenbosch/ Nieuwegein: W.J.H. Mulier Instituut/ Arko Sports Media.

Weerden, J. van, F. van der Schoot en B. Hemker (2008). *Balans van het bewegingsonderwijs aan het einde van de basisschool 3. Uitkomsten van de derde peiling in 2006*. Arnhem: Cito.

Bijlage I: methodische verantwoording

Onderzoeksopzet

De benodigde gegevens zijn verzameld door een online-vragenlijst voor te leggen aan directeuren van scholen in het primair onderwijs, inclusief het speciaal (basis)onderwijs. Het is mogelijk dat enkele schooldirecteuren de vragenlijst hebben laten invullen door een groepsleerkracht of vakleerkracht die zich binnen de school met deze thematiek bezighoudt.

De vragenlijst bestond voornamelijk uit gesloten vragen en enkele open vragen. Er is gebruikgemaakt van het 'Directeurenpanel PO' van DUO Onderwijsonderzoek, een panel dat bestaat uit 698 schooldirecteuren. Er is één herinnering verstuurd. In totaal hebben 281 panelleden de vragenlijst compleet en tijdig ingevuld (respons 40%).
Daarnaast zijn 4830 directeuren uit DUO's onderwijsdatabase benaderd, die geen deel uitmaken van het panel. Deze voor het onderzoek benaderde directuren hebben geen herinnering ontvangen. Er is voor gekozen telkens een nieuwe groep uit te nodigen. Uit deze database hebben 802 personen de vragenlijst ingevuld (respons 17%).
Vooraf werd de minimale respons gesteld op 700. Uiteindelijk hebben 1083 scholen aan het onderzoek meegewerkt. De hiervoor beschreven methode maakte dat dit binnen de gestelde veldwerkperiode kon worden gerealiseerd. Door de goede respons is het mogelijk de uitkomsten uit te splitsen naar verschillende kenmerken, waarbij elke categorie voldoende scholen telt.

Bij een nadere analyse van het opgegeven aantal ingeroosterde en effectieve lesuren voor bewegingsonderwijs, bleken er niet-logische antwoorden te zijn, zoals bijvoorbeeld drie of meer lessen per week voor de groepen 3 t/m 8 van elk twee uur lang. Uit de groep van de scholen waar dergelijke vermoedelijke foutieve antwoorden zijn ingevuld, is een steekproef getrokken van vijftien scholen. Deze zijn ter controle gebeld voor een nadere toelichting. In alle gevallen bleek dat de betreffende school het totaal aantal uren per week had ingevuld. De antwoorden zijn gecorrigeerd in alle gevallen waar dergelijke niet-logische uren waren ingevuld. De nieuwe cijfers over het aantal lesuren per week sluiten goed aan bij uitkomsten uit ander onderzoek.[10]

Representativiteit en achtergrond onderzoeksgroep

In tabel 2.1 staat een overzicht van de verschillende achtergrondkenmerken die van de responsgroep en populatie (alle scholen in het primair onderwijs) bekend zijn. Naar onderwijssoort zijn de scholen voor speciaal onderwijs (clusters 1 t/m 4) enigszins overtegenwoordigd. Als wordt gekeken naar denominatie, blijkt dat de responsgroep een zeer goede afspiegeling vormt van de populatie. De indeling in Nielsen-clusters toont dat de responsgroep afwijkt van de populatie. Basisscholen in cluster II zijn sterk oververtegenwoordigd en die in de clusters III en IV sterk ondervertegenwoordigd. Als echter wordt gekeken naar de stedelijkheid van de gemeenten, is er wel sprake van een goede afspiegeling.

[10] Lucassen, J., Wisse, E., Smits, F., Beth, J., & Van der Werff, H. (2011).

mulier instituut - *sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

Tabel 1.1 Representativiteit van de responsgroep

		Respons	Populatie
Onderwijssoort	Bao	89%	92%
	Sbo	7%	7%
	So	4%	1%
Denominatie	Openbaar	36%	36%
	Rooms-katholiek	29%	27%
	Protestants christelijk	25%	24%
	Anders	10%	13%
Nielsen-cluster	Cluster I: A'dam, Rdam, Den Haag plus randgemeenten	11%	8%
	Cluster II: Nrd-Holland, Zd-Holland, Utrecht (excl. Nielsen I)	47%	33%
	Cluster III: Groningen, Friesland, Drenthe	5%	14%
	Cluster IV: Overijssel, Gelderland, Flevoland	14%	24%
	Cluster V: Zeeland, Noord-Brabant, Limburg	22%	21%
Stedelijkheid-gebied	Zeer sterk stedelijk	31%	27%
	Sterk stedelijk	31%	29%
	Matig stedelijk	12%	14%
	Weinig stedelijk	11%	12%
	niet-stedelijk	15%	19%

Besloten is een weging toe te passen naar onderwijssoort, denominatie, regio (nielsen-cluster) en stedelijkheid. Na weging zijn de verdelingen van de steekproef op vier genoemde variabelen identiek aan die van de populatie. In de praktijk blijkt dat de gewogen en ongewogen cijfers slechts marginaal van elkaar afwijken. De keuze om toch te wegen is mede beïnvloed door de gedachte dat bij toekomstige metingen er mogelijk een steekproef zou kunnen worden verkregen die minder goed aansluit bij de populatie. Door bij elke meting dezelfde manier van weging te hanteren is een betere vergelijking door de jaren heen mogelijk.

Analyses

Tijdens de analyses is met name gekeken naar het primair onderwijs als geheel. Daarnaast is onderzocht of er bij de uitkomsten verschillen bestaan tussen de basisscholen naar categorieën onderwijssoort, denominatie, regio (nielsen-cluster) en stedelijkheid. Verder is gekeken naar verschillen in omvang van de school (aantal leerlingen; aantal fte's van het onderwijzend personeel), en of er één of meer vakleerkrachten zijn aangesteld bij de school. Daar waar er relevante en significante verschillen zijn geconstateerd, worden die gepresenteerd in de tabellen/figuren en/of in de begeleidende teksten.

Bijlage II: extra tabellen en figuren

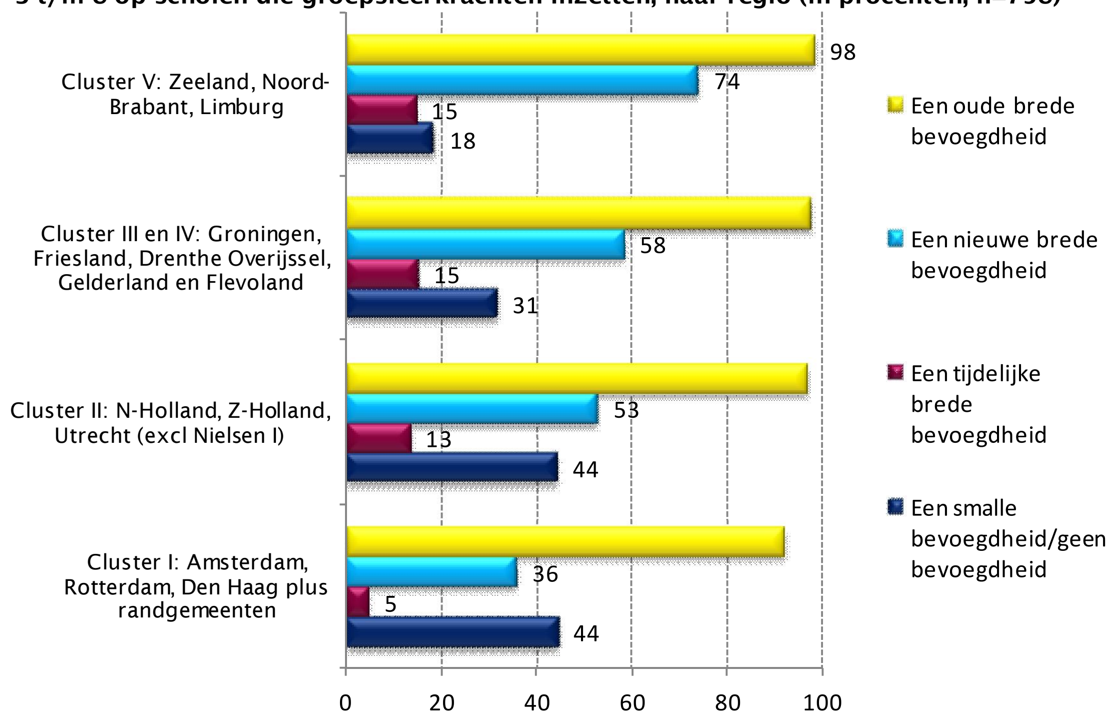
Tabel 2.1. Overzicht inzet groepsleerkrachten en vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs op groepsniveau (in procenten, n= 1063)

	Alleen een vakleerkracht	Groepsleerkracht en vakleerkracht	Alleen een groepsleerkracht
Groep 1-2	5	13	81
Groep 3	27	20	53
Groep 4	28	20	52
Groep 5	30	20	51
Groep 6	30	19	51
Groep 7	30	20	50
Groep 8	30	19	51
groep 3-8 totaal	25	29	46

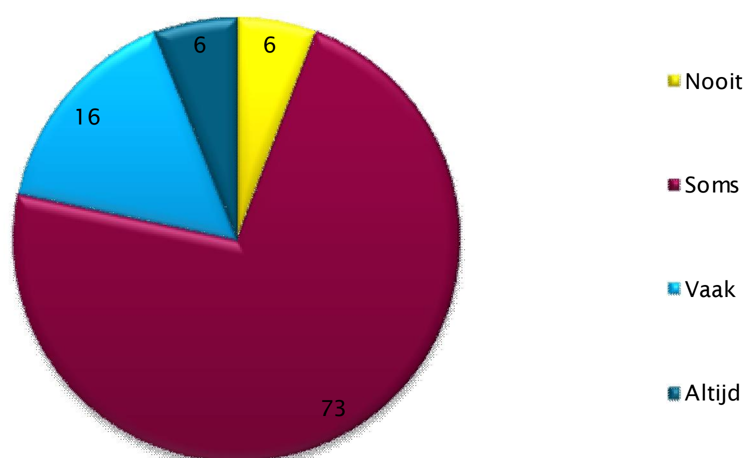
Tabel 2.2. Overzicht inzet groepsleerkrachten en vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs in groep 3-8 naar stedelijkheid (in procenten, n=1081)

	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk
Alleen vakleerkrachten	48	24	12	14	9
Vakleerkrachten en groepsleerkrachten	29	33	36	30	17
Alleen groepsleerkrachten	23	43	52	56	74

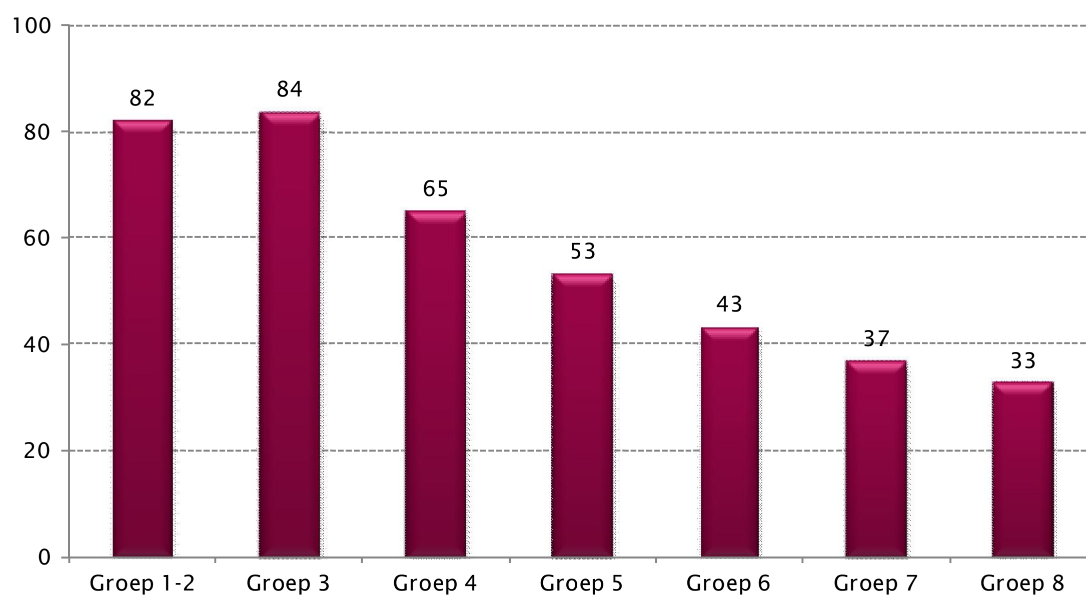
Figuur 2.1. Bevoegdheid van groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs aan de groepen 3 t/m 8 op scholen die groepsleerkrachten inzetten, naar regio (in procenten, n=758)

Figuur 2.2 Mate waarin er spellessen worden verzorgd (in procenten n=208)

Figuur 2.3 In welke groepen wordt MRT aangeboden (in procenten, n=232)

Bijlage III: vragenlijst nulmeting bewegingsonderwijs

Lestijd voor bewegingsonderwijs

De volgende vragen gaan over de lestijd voor het bewegingsonderwijs bij u op school.

1. **Wilt u in het onderstaand schema de lestijd voor het bewegingsonderwijs* op uw school invullen?** *U kunt eventuele verschillen in de organisatie van het bewegingsonderwijs op groepsniveau aangeven.*

	A. Aantal lessen bewegingsonderwijs per week	B. Wat is de ingeroosterde lestijd per les in minuten
[1_1] Groep 1-2	[1-5]	[1-120]
[1_3] Groep 3	[1-5]	[1-120]
[1_4] Groep 4	[1-5]	[1-120]
[1_5] Groep 5	[1-5]	[1-120]
[1_6] Groep 6	[1-5]	[1-120]
[1_7] Groep 7	[1-5]	[1-120]
[1_8] Groep 8	[1-5]	[1-120]

**[toelichting]Onder bewegingsonderwijs worden ook eventuele (structureel) ingeroosterde spellessen verstaan die door de groepsleerkracht(en) zonder brede bevoegdheid worden verzorgd. Zwemlessen, sportieve pauzeactiviteiten en beweegactiviteiten na schooltijd tellen niet mee.*

2. **Wat is uw inschatting van de effectieve lestijd in minuten per les bewegingsonderwijs?** *Het gaat om de tijd die de leerlingen daadwerkelijk in de gymzaal zijn. Dus exclusief de reistijd naar de gymzaal en omkleden etc.*

	Inschatting van de effectieve lestijd in minuten per les bewegingsonderwijs
[2_1] Groep 1-2	[1-120] minuten
[2_3] Groep 3	[1-120] minuten
[2_4] Groep 4	[1-120] minuten
[2_5] Groep 5	[1-120] minuten
[2_6] Groep 6	[1-120] minuten
[2_7] Groep 7	[1-120] minuten
[2_8] Groep 8	[1-120] minuten

3. **Is er bij u op school meer tijd* nodig voor een les bewegingsonderwijs dan de ingeroosterde lestijd, bijvoorbeeld door reistijd naar de gymzaal en/of omkleden?**
   - ❑ Nooit [4 overslaan]
   - ❑ Soms
   - ❑ Vaak
   - ❑ Altijd
   - ❑ Weet ik niet [4 overslaan]

4. **Wat is uw inschatting van de extra tijd in minuten die nodig is voor een les bewegingsonderwijs bovenop de ingeroosterde lestijd?** *Indien dit niet voor alle groepen hetzelfde is, ga dan uit van de situatie die voor de meeste groepen geldt*
……. extra lestijd in minuten [alleen cijfers 0-60, geen getallen achter de komma]
   - ❑ Weet ik niet

5. **Staan er bij u op school nog andere sport- en beweegactiviteiten op het rooster die onder begeleiding van een bevoegde leerkracht plaatsvinden? Meer antwoorden mogelijk.**
   - ❑ Nee
   - ❑ Schoolzwemmen
   - ❑ Dans en expressie
   - ❑ Sportieve pauzeactiviteiten
   - ❑ Anders, namelijk……
   - ❑ Weet ik niet

6. **Kunnen leerlingen van uw school deelnemen aan sport- en beweegactiviteiten <u>buiten</u> schooltijd georganiseerd op/door uw school in samenwerking met de gemeente, sportverenigingen of andere instanties?** *U kunt hierbij alle beweeg- en sportactiviteiten <u>buiten</u> schooltijd samennemen, zoals bijvoorbeeld een schoolsportvereniging, sportinstuif, kennismakingslessen of sportclinics.*
   - ❑ Nee
   - ❑ Ja, enkele keren per jaar
   - ❑ Ja, (vrijwel) maandelijks
   - ❑ Ja, (vrijwel) wekelijks
   - ❑ Ja, (vrijwel) dagelijks
   - ❑ Weet ik niet

Inzet leraren voor bewegingsonderwijs

7. Welke functies of combinaties van functies verzorgen doorgaans het bewegingsonderwijs bij u op school? *U kunt per groep meerdere antwoorden geven*

	A. Vakleerkracht bewegingsonderwijs*	B. Groepsleerkracht	C. Anders	D. Weet ik niet
[8_1] Groep 1-2	❑	❑	❑	❑
[8_3] groep 3	❑	❑	❑	❑
[8_4] groep 4	❑	❑	❑	❑
[8_5] groep 5	❑	❑	❑	❑
[8_6] groep 6	❑	❑	❑	❑
[8_7] groep 7	❑	❑	❑	❑
[8_8] groep 8	❑	❑	❑	❑
	[kolom 'vakleerkracht' niet aangevinkt: vraag 8-9 overslaan]	[Kolom 'groepsleerkracht' niet aangevinkt bij groepen 3 t/m 8: vraag 11 - 15 overslaan]		

*[Toelichting A] *(Doorgaans) afgestudeerd aan een Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO)*

8. Hoeveel vakleerkrachten bewegingsonderwijs* zijn er bij u op school die ook daadwerkelijk bewegingsonderwijs verzorgen?

8_A Aantal vakleerkrachten bewegingsonderwijs (in personen): …….. [1-5]
❑ Weet ik niet / n.v.t.

8_B Omvang aanstelling(en) vakleerkrachten bewegingsonderwijs (aantal fte's): ……..
[min 0,1 max 5; 2 decimalen]
❑ Weet ik niet / n.v.t.

*[Toelichting] *(Doorgaans) afgestudeerd aan een Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO)*

9. Hoe is de aanstelling van vakleerkracht(en) bewegingsonderwijs bij u op school gefinancierd? *Meerdere antwoorden mogelijk*

❑ Vanuit de lumpsum-financiering
❑ Vanuit eigen middelen (bijvoorbeeld ouderbijdrage)
❑ Daar wordt bovenschools geld voor vrijgemaakt (door het bestuur)
❑ Additionele financiering van de gemeente
❑ Via de gemeente/sportvereniging als combinatiefunctionaris
❑ Anders, namelijk….
❑ Weet ik niet

10. Door wie worden op uw school besluiten genomen over het (eventueel) aanstellen van een vakleerkracht bewegingsonderwijs. *Meerdere antwoorden mogelijk*

- ❑ De gemeente
- ❑ Het bestuur
- ❑ De directeur/directie
- ❑ De directeur in samenspraak met leerkrachten
- ❑ Anders, namelijk…..
- ❑ Weet ik niet

[de vragen 11 - 13 alleen stellen indien bij 7 optie 'groepsleerkracht' bij de groepen 3 t/m 8 is aangevinkt]

11. Welke bevoegdheid hebben de groepsleerkrachten op uw school die het bewegingsonderwijs aan de groepen 3-8 verzorgen? *Meerdere antwoorden mogelijk*

- ❑ Een oude brede bevoegdheid (pabo-afgestudeerd voor 2005)
- ❑ Een nieuwe brede bevoegdheid (via de leergang bewegingsonderwijs)
- ❑ Een tijdelijke brede bevoegdheid (leerkracht volgt de leergang bewegingsonderwijs)
- ❑ Een smalle bevoegdheid (afgestudeerd na 2005 zonder aanvullende leergang bewegingsonderwijs)
- ❑ Anders, namelijk….
- ❑ Weet ik niet

12. Worden groepsleerkrachten met een brede bevoegdheid structureel ingezet om aan meerdere groepen/klassen bewegingsonderwijs te geven? [Beide opties 'Ja' zijn mogelijk]

- ❑ Nee, groepsleerkrachten verzorgen in principe alleen aan hun eigen goep/klas bewegingsonderwijs
- ❑ Ja, groepsleerkrachten met een nieuwe brede bevoegdheid geven structureel aan meerdere groepen/klassen bewegingsonderwijs
- ❑ Ja, groepsleerkrachten met een oude brede bevoegdheid geven structureel aan meerdere groepen/klassen les
- ❑ Weet ik niet

13. Heeft u organisatorische/roosterproblemen om het bewegingsonderwijs bij de groepen 3 tot en met 8 te laten verzorgen door een bevoegde groepsleerkracht?

- ❑ Nooit [14 overslaan]
- ❑ Soms
- ❑ Vaak
- ❑ Altijd
- ❑ Weet ik niet [14 en 15 overslaan]

[deze vraag overslaan wanneer 13 'nooit' of 'weet niet' is ingevuld]

14. **Wanneer uw school niet (altijd) beschikt over voldoende groepsleerkrachten met een brede bevoegdheid voor het bewegingsonderwijs, welke maatregelen neemt u dan?** *U kunt hier meerdere antwoorden aangeven*
    - ❑ Er is/wordt een vakleerkracht bewegingsonderwijs aangesteld voor de groepen waarvan de leerkracht niet bevoegd is
    - ❑ Er wordt een andere groepsleerkracht ingezet die wel beschikt over de brede bevoegdheid
    - ❑ Een Leraarondersteuner Bewegingsonderwijs en Sport (CIOS- / SB- of LOBOS-opleiding) verzorgt het bewegingsonderwijs bij een klas waarvan de leerkracht niet bevoegd is
    - ❑ De leerkrachten met een smalle bevoegdheid wordt gevraagd de brede bevoegdheid te behalen
    - ❑ De betreffende leerkracht verzorgt het bewegingsonderwijs van die klas, ook al heeft hij / zij niet de juiste bevoegdheid
    - ❑ Klassen worden samengevoegd
    - ❑ Leerkrachten zonder brede bevoegdheid verzorgen spellessen* [vraag 15]
    - ❑ De betreffende uren voor bewegingsonderwijs vallen (wel eens) uit
    - ❑ Anders, namelijk ....
    - ❑ Weet ik niet

    *[Toelichting] *Sommige basisscholen verzorgen spellessen wanneer er onvoldoende groepsleerkrachten met een brede bevoegdheid voor bewegingsonderwijs zijn.*

[deze vraag alleen invullen wanneer vraag 14 optie 'spelles' is ingevuld]

15. **Hoe vaak komt het voor dat er spellessen worden verzorgd aan de groepen 3 tot en met 8 als er geen bevoegde (vak) leerkracht beschikbaar is voor het geven van bewegingsonderwijs**
    - ❑ Nooit
    - ❑ Soms
    - ❑ Vaak
    - ❑ Altijd
    - ❑ Weet ik niet

16. **Worden er bij u op school ook Leraarondersteuners Bewegingsonderwijs (LOBOS'er) ingezet? (***CIOS, ROC Sport en Bewegen of LOBOS-opleiding)*
    - ❑ Nee
    - ❑ Ja, samen met de groepsleerkracht (onder toezicht)
    - ❑ Ja, zelfstandig (zonder toezicht)
    - ❑ Ja, anders
    - ❑ Weet ik niet

17. **Zijn er een of meer combinatiefunctionarissen/buurtsportcoaches voor uw school actief?**
    - ❑ Nee
    - ❑ Ja
    - ❑ Weet ik niet

Gebruik en afstand tot de accommodatie(s)

18. Van welke voorziening(en) maakt uw school gebruik voor de lessen bewegingsonderwijs? *U kunt meerdere accommodaties aangeven.*

Accommodaties:	Geen gebruik	Structureel gebruik	Incidenteel gebruik	Weet ik niet
[_1] Gymzaal	❑	❑	❑	❑
[_2] Speelzaal	❑	❑	❑	❑
[_3] Sporthal	❑	❑	❑	❑
[_4] Sportveld (gras/kunstgras)	❑	❑	❑	❑
[_5] (Openbaar) grasveld	❑	❑	❑	❑
[_6] Schoolplein	❑	❑	❑	❑
[_7] Anders	❑	❑	❑	❑

19. Wat is de afstand van uw school tot de voorziening(en) waarvan u voor de lessen bewegingsonderwijs gebruik maakt?

Accommodaties:	Afstand:				
[alleen wanneer incidenteel of structureel]	Op het terrein van de school	In de directe omgeving van de school. *minder dan 10 minuten lopen*	Op enige afstand van de school *10 tot 20 minuten lopen*	Op grotere afstand van de school *Meer dan 20 minuten lopen*	Weet ik niet
[_1] [aangevinkt bij 20]	❑	❑	❑	❑	❑
[_2][aangevinkt bij 20]	❑	❑	❑	❑	❑
[_3] [aangevinkt bij 20]	❑	❑	❑	❑	❑
[_4] [aangevinkt bij 20]	❑	❑	❑	❑	❑
[_5] [aangevinkt bij 20]	❑	❑	❑	❑	❑

20. Is de gymzaal die uw school voor het bewegingsonderwijs gebruikt in eigendom / beheer van de school?

- ❑ Ja (volgende vraag invullen)
- ❑ Nee (volgende vraag overslaan)
- ❑ Weet ik niet / n.v.t. (volgende vraag overslaan)

21. Wat is uw beeld van de bezettingsgraad van deze zaal tijdens de reguliere schooluren? De zaal is tijdens deze uren:

- ❑ (Nagenoeg) volledig bezet
- ❑ Voor een groot deel bezet
- ❑ Voor een redelijk deel bezet
- ❑ Voor een klein deel bezet
- ❑ Voor een zeer klein deel bezet
- ❑ Weet ik niet

Vakinhoudelijke inbedding en kwaliteit van het bewegingsonderwijs

22. Worden de leerlingvorderingen voor bewegingsonderwijs op individueel niveau gevolgd middels een leerlingvolgsysteem?

- ❑ Nee
- ❑ Ja
- ❑ Weet ik niet

23. Wordt er op het gebied van motorische ontwikkeling buiten de reguliere lessen bewegingsonderwijs extra ondersteuning aan bepaalde leerlingen gegeven? *Meerdere antwoorden mogelijk*

- ❑ Nee [volgende twee vragen overslaan]
- ❑ Ja, incidenteel (bijvoorbeeld door de vakleerkracht/eigen leerkracht in pauzes of na schooltijd) [volgende twee vragen overslaan]
- ❑ Ja, structureel via ingeroosterde steunlessen lichamelijke opvoeding (om bepaalde bewegingsvaardigheden bij leerlingen te verbeteren) [volgende twee vragen overslaan]
- ❑ Ja, structureel via Motorische Remedial Teaching (MRT) [volgende twee vragen wél invullen]
- ❑ Weet ik niet [volgende twee vragen overslaan]

24. In welke groepen wordt er Motorische Remedial Teaching (MRT) aangeboden op uw school? *Meerdere antwoorden mogelijk*

- ❑ In groep 1-2
- ❑ In groep 3
- ❑ In groep 4
- ❑ In groep 5
- ❑ In groep 6
- ❑ In groep 7
- ❑ In groep 8
- ❑ Weet ik niet

25. Hoeveel kinderen nemen er naar schatting jaarlijks deel aan de MRT-lessen op uw school?

Ongeveer ….. leerlingen [1-100]

- ❑ Weet ik niet

26. Hoe beoordeelt u de volgende aspecten van bewegingsonderwijs op uw school:

	Goed	Voldoende	Onvoldoende	Slecht	Weet ik niet
1. Het aantal lessen bewegingsonderwijs per week (frequentie)	❑	❑	❑	❑	❑
2. Het aantal minuten effectieve* lestijd per les bewegingsonderwijs	❑	❑	❑	❑	❑
3. De accommodatie(s) voor bewegingsonderwijs	❑	❑	❑	❑	❑
4. Het beschikbare materiaal voor bewegingsonderwijs	❑	❑	❑	❑	❑
5. De reistijd naar de accommodatie voor bewegingsonderwijs	❑	❑	❑	❑	❑
6. De bekwaamheid van de lesgever(s) voor bewegingsonderwijs	❑	❑	❑	❑	❑
7. Het budget voor de aanschaf van sport- en spelmateriaal voor bewegingsonderwijs	❑	❑	❑	❑	❑

*[toelichting] Het aantal minuten dat leerlingen daadwerkelijk in de gymzaal zijn. Dus exclusief omkleden en eventuele reistijd naar de gymzaal.

27. Wilt u voor de volgende uitspraken aangeven in welke mate u het eens of oneens bent:

	Helemaal eens	Eens	Neutraal	Oneens	Helemaal oneens	Weet ik niet
1. Op onze school worden bewegingsactiviteiten aangepast aan het niveau van de kinderen	❑	❑	❑	❑	❑	❑
2. Onze school biedt een veilige sport- en beweegomgeving	❑	❑	❑	❑	❑	❑
3. Onze school hanteert doorgaande leerlijnen voor bewegingsonderwijs	❑	❑	❑	❑	❑	❑
Degene die het bewegingsonderwijs verzorgt / verzorgen, kan / kunnen goed omgaan met gedragsproblemen in bewegingssituaties	❑	❑	❑	❑	❑	❑
4. Op onze school is er een jaarplanning voor bewegingsonderwijs	❑	❑	❑	❑	❑	❑
5. Op onze school wordt er met een methode of vakwerkplan (ter ondersteuning) van de lessen bewegingsonderwijs gewerkt	❑	❑	❑	❑	❑	❑
6. Er zijn afspraken en regels met betrekking tot veiligheid tijdens de lessen bewegingsonderwijs	❑	❑	❑	❑	❑	❑

28. Hoe beoordeelt u de kwaliteit van het bewegingsonderwijs op uw school op een schaal van 1 tot en met 10?

Cijfer ……. [1-10]

❑ Weet ik niet

Wens tot veranderen van het bewegingsonderwijs

29. Zou u wat willen veranderen aan het bewegingsonderwijs bij u op school?

- ❑ Nee [volgende overslaan]
- ❑ Ja [volgende invullen]
- ❑ Weet ik niet [volgende overslaan]

30. Wat zou u willen veranderen aan het bewegingsonderwijs en mag dat volgens u meer of minder?

		Meer	Minder	Niet veranderen	Niet van toepassing
1.	De lestijd per les	❑	❑	❑	❑
2.	Het aantal lessen per week	❑	❑	❑	❑
3.	De inzet van vakleerkrachten bewegingsonderwijs*	❑	❑	❑	❑

Ik zou iets anders aan het bewegingsonderwijs willen veranderen, namelijk:

<Dit tekstvak NIET verplicht>

* [Toelichting] *(Doorgaans) afgestudeerd aan een Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO)*

31. Zou u tegen belemmeringen of beperkingen aanlopen indien u een extra les bewegingsonderwijs aanbiedt? *Meerdere antwoorden mogelijk*

- ❑ Te weinig bevoegde leerkrachten
- ❑ Onvoldoende financiële middelen (zaalhuur, bevoegd personeel etc.)
- ❑ Onvoldoende accommodatie ter beschikkling
- ❑ Weinig belangstelling bij leerlingen
- ❑ Weinig belangstelling bij ouders
- ❑ Weinig ondersteuning vanuit de school
- ❑ Weinig ondersteuning vanuit het schoolbestuur
- ❑ Anders, namelijk…..

- ❑ Geen belemmeringen of beperkingen <niet i.c.m. andere antwoorden>
- ❑ Weet ik niet <niet i.c.m. andere antwoorden>

Achtergrond

32. Hoeveel leerlingen heeft uw school in totaal
(ongeveer)………......*leerlingen [min 1 max 2.000]*
- ❑ Weet ik niet

33. Wat is de totale omvang in fte van het onderwijzend personeel op uw school?
……. omvang aanstelling(en) (vak)leerkrachten in fte's [min 1 max 75]
- ❑ Weet ik niet

34. Is uw school een instelling voor speciaal onderwijs [1 antwoord mogelijk]
- ❑ Nee
- ❑ Ja, speciaal basisonderwijs (voormalig LOM, MLK en IOBK)
- ❑ Ja, speciaal onderwijs cluster 1-scholen
- ❑ Ja, speciaal onderwijs cluster 2-scholen
- ❑ Ja, speciaal onderwijs cluster 3-scholen
- ❑ Ja, speciaal onderwijs cluster 4-scholen
- ❑ Anders, namelijk…………..
- ❑ Weet ik niet

35. Bent u bereid om naar aanleiding van deze vragenlijst op een ander moment door te spreken over thematiek rondom het bewegingsonderwijs?
- ❑ Nee
- ❑ Ja, telefonisch
- ❑ Ja, focusgroepen / groepsgesprek

36. Als u ons verder nog iets mee wilt geven over het bewegingsonderwijs bij u op school, kunt u dat hieronder kwijt. <NIET VERPLICHT>
………………………………………………………………………………………
………………………………………………………………………………………

Dit is het einde van de vragenlijst.

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl